Приморске новине

ЛИСТ ССРН ОПШТИНЕ БУДВА

ИЗЛАЗИ ПЕТНАЕСТОДНЕВНО ГОДИНА IX ✪ БРОЈ 174. ✪ 10. ЈУЛ 1980. ЦИЈЕНА 2 ДИНАРА

Врло актуелно: Расподјела станова

ЈЕДНО ОД НАЈАКТУЕЛНИЈИХ ПИТАЊА, о коме се ових дана расправља у друштвено-политичким структурама наше општине, јесте расподјела станова из фонда солидарности за пострадале од земљотреса. О томе смо разговарали са ЛАЗАРОМ К. БОРЕТОМ, предсједником Комисије за расподјелу станова.

— Изабрали смо — рекао нам је он — радну групу која ће прегледати све приспјеле молбе, упоредити наводе у њима са већ усвојеном одлуком о расподјели и, након утврђивања чињеница на лицу мјеста, направити преглед молби и станова. Радна група има, такође, задатак да, поштујући Закон о рационалном коришћењу станова, припреми и предлог о њиховој подјели, о чему ће се Комисија изјаснити на посебној сједници. Претходно ће се прибавити подаци о броју чланова домаћинстава, здравственом стању, социјалној угрожености и инвалидитету у процентима и учешћу у Народноослободилачком рату.

До сада је радна група „пречистила“ 134 домаћинства чији се захтјеви потпуно уклапају у критеријуме усвојене одлуке. Њихова структура изгледа овако: са једним чланом — 40 породица, са два — 25, са три — 27, са четири — 20, са пет — 14, са шест — пет и са седам чланова — четири породице. Највећа тешкоћа на коју Комисија наилази јесте разлика између структуре породице и величине изграђених станова. Претежан број породица из Старог града је с једним чланом, а најмање је изграђено једнособних станова.

Велики проблем представља и рјешавање стамбених питања угрожених са сеоског подручја. Таквих има око 30 породица, такође једночланих. У дилеми се да ли то становништво третирати као градско или тражити неки други пут за рјешавање њиховог стамбеног питања. Проблем је врло деликатан, јер, ако би се третирале као градско становништво и додијелили им се станови, то би водило — расељавању села, што није у складу са усвојеном политиком. Ове породице су претежно везане за село и њихова су примања минимална или им је једини извор егзистенције држање крава, коза и обрада малог парчета земље.

— Не мали проблем представљају она домаћинства која су стварно била становници Старог града, а куће у којима су живјели воде се на њихове очеве или стричеве, који живе на селу или другдје. Поставља се питање — како њих третирати, јер одлуком је предвиђено да право на стан имају само власници објеката у Старом граду. Још се као потешкоћа јавља што је један број грађана искористио дио одобреног кредита — неко за набавку контејнера, а неко по основу зелено обојеног објекта.

Поред тога, једном броју домаћинстава је стамбени проблем требало ријешити по основу расподјеле плаћева од синдиката. Сада она одустају од већ додијељених плаћева и траже станове. За рјешавање свих ових проблема треба времена и помоћи од стране свих субјеката, посебно од стране Друштвеног савјета општине.

С обзиром да ће око 13. јула бити завршен извјестан број станова, Комисија је одлучила да се они подијеле породицама чије право на стан није спорно, а остали ће интересенти, с обзиром да сви станови неће бити сада готови, чекати док се не разматри сваки случај појединачно.

В. Станишић

ДАН УСТАНКА ЦРНОГОРСКОГ НАРОДА

ЧЕСТИТА СВИМ НАШИМ РАДНИМ ЉУДИМА И ГРАЂАНИМА

РЕДАКЦИЈА „ПРИМОРСКИХ НОВИНА“

Исмет Мујезиновић: Позив на устанак

Општина Будва-члан Предсједништва Сталне конференције градова

У Крагујевцу је 29 — 30. маја одржана XXIII скупштина Сталне конференције градова и општина Југославије, која је била посвећена разматрању актуелних проблема градског развоја. Пред сједништво Конференције опредијелило се за ову тему, имајући у виду да се друштво у цјелини, а нарочито општине и градови, налази у фази израде средњорочних друштвених планова и да ће кроз разматрање на Скупштини неких друштвено-економских елемената који ће у наредном периоду битније утицати на градски развој, омогућити општинама и градовима да јасније дефинишу интегралне програме развоја, изградње, уређења и функционисања градских насеља.

У раду Конференције учествовало је преко хиљаду делегата из 320 комуна. Делегацију наше Општине сачињавали су **Предраг Ђулафић**, предсједник Скупштине општине, и **Љубо Рађеновић**, предсједник Извршног одбора.

У Предсједништво Сталне конференције градова и општина Југославије, које броји највише 35 чланова, из наше Републике делегатско мјесто добиле су општине Будва, Иванград и Титоград.

На првој сједници Предсједништва која је одржана 27. јуна у Београду (присуствовао је Предраг Ђулафић) разматрана су актуелна питања политике економске стабилизације и програм дугорочних мјера за рационализацију, супституцију и штедњу енергије.

Активност синдикалних организација

На проширеној сједници Општинског вијећа синдиката усвојено је неколико значајних одлука од посебног интереса за радне организације и радне људе, као и програм активности на обиљежавању 30 година самоуправљања, које има посебан значај за читаво наше друштво.

Жива активност, нарочито у току маја и јуна, вођена је у основним организацијама синдиката и Општинском вијећу на изради предлога за доношење одлуке о условима и мјерилима за расподјелу станова у већ завршеној згради солидарности. Радне организације су, преко синдиката, предложиле 117 радника, а расположивих станова има свега 26, (пошто ће се у седам усељити борци с подручја наше општине).

Коначну одлуку о расподјели станова по радним организацијама треба да донесе Скупштина самоуправне интересне заједнице за становање. Организације којима станови буду додијељени треба да их, на основу утврђених критеријума и мјерила, подијеле најугроженијим радницима. Жеља је свих — а она је испољена у току вођења цјелокупне активности на овом послу — да кључеви станова дођу у праве руке, да се у згради солидарности уселе они којима солидарном подршком свих запослених то треба омогућити. Очекује се да ће се 13. јула, на дан националног празника црногорског народа, предати кључеви станова радницима.

Радницима из ООУР „Технички гасови“ додијељено је у Буљарици 11 грађевинских плацева за индивидуалну стамбену изградњу. У насељу „Шумет“ у Светом Стефану расподијељено је 12 плацева — десет ООУР „Хотели Свети Стефан“ и организацијама удруженог рада ПТТ и Водовод и канализација по један. У насељу Бијели До у Будви овом расподјелом биће ријешени стамбени проблеми за 128 породица.

На сједници се чуло да су — када је била у питању расподјела грађевинских плацева у насељу Бијели До — затајиле основне организације синдиката у радним организацијама „Хотели Бечићка плажа“, „Хотели Словенска плажа“, ПТТ, за изградњу и одржавање станова, Комуналне службе и у пословној јединици „Монтенегрокомерца“. То се негативно одразило на радне људе из оних организација које су благовремено одлучиле који ће радници добити плацеве.

Милорад Дапчевић

Приводе се крају радови на новим стамбеним зградама

ИЗ РАДА САВЕЗА КОМУНИСТА

НАЈВАЖНИЈИ ЗАДАТАК: ОСТВАРИВАЊЕ ПОЛИТИКЕ ЕКОНОМСКЕ СТАБИЛИЗАЦИЈЕ

ОСТВАРИВАЊЕ ПОЛИТИКЕ ЕКОНОМСКЕ СТАБИЛИЗАЦИЈЕ и доношење средњорочних планова развоја била су питања о којима се расправљало на проширеној сједници Комитета Општинске конференције СК. У раду сједнице учествовали су и МАРКО МАТКОВИЋ и ОБРЕН СТАНИШИЋ, чланови радне групе Предсједништва ЦК СК Црне Горе.

У уводном излагању секретар Комитета **Жарко Миковић,** говорио је о напорима који се чине на реализацији политике економске стабилизације. Он је рекао да основу те активности представља акциони програм Општинске конференције Савеза комуниста, на бази кога је Комитет разрадио конкретне задатке за комунисте и основне организације. Формиране су двије радне групе: за праћење остваривања политике економске стабилизације и активности на доношењу средњорочних планова развоја. Све основне организације биле су дужне да донесу акционе програме и, полазећи од њих, да се комунисти ангажују у свим срединама, како би се донијели стабилизациони програми и убрзало доношење средњорочних планова развоја. Миковић је затим нагласио да је при Општинској конференцији ССРН формирано координационо тијело за праћење остваривања политике економске стабилизације, а Комитет је организовао два савјетовања са секретарима основних организација. На неколико сједница оцјењивано је остваривање задатака економске стабилизације, што су на својим састанцима учиниле и све основне организације. На једној од наредних сједница о овим питањима ће расправљати Општинска конференција Савеза комуниста.

НЕ ЧЕКАТИ НА ИНИЦИЈАТИВУ ОДОЗГО

У наставку излагања, Миковић је говорио о привредним кретањима у нашој општини и изнио низ података из првог тромјесечја ове године, упоредивши их с прошлогодишњим показатељима. Ове године је, у односу на прво тромјесечје 1979, дошло до повећања укупног прихода за 30%, дохотка за 82% и чистог дохотка за 94%. Указујући на сложеност економске ситуације, Миковић је, између осталог, рекао: **„У даљем раду не бисмо смјели ни једног тренутка испустити из вида да су многи проблеми и тешкоће у привреди проузроковани и нашим субјективним слабостима које се понекад теже превазилазе од оних објективне природе. Јер, иако је економска стабилизација добила општу подршку комуниста, радних људи и грађана, активност на њеном остваривању у неким срединама још није попримила шире размјере, нити потребни интензитет, посебно у бази. Она се још задржава у органима друштвено-политичких организација на нивоу општине и основних организација СК, док се споро преноси међу раднике у основним самоуправним организацијама и заједницама, гдје је управо тежиште борбе за економску стабилизацију и самоуправне односе. Имајући то у виду, морамо чинити напоре да ова активност добије пуни замах у свим самоуправним организацијама и заједницама.**

Санациони радови у Бечићима: На реду је „фина рука“

Да би се то постигло, неопходно је да се сваком радном човјеку и грађанину пружи потпуна информација о стварном стању у његовој основној организацији удруженог рада, мјесној и интересној заједници, у општини, на чему до сада нису постигнути очекивани резултати. Такво стање дијелом је посљедица ишчекивања да акцију покрене виши орган. У таквим околностима понегдје је дошло и до репродуковања неких слабости и неприхватљивих понашања. Тако, на примјер, у фази конципирања мјера економске политике за ову годину било је инвестиционих захвата и случајева неоснованог повећања личних доходака, прије свега у ванпривреди, како би се обезбиједио бољи старт за вријеме дејства мјера економске политике. Овакво понашање упозорава на опасност изигравања мјера економске стабилизације и преваљивање терета на другог, чему се Савез комуниста мора енергично супротставити“.

Миковић је указао на случајеве недомаћинског односа према друштвеној имовини, који се испољавају у трошењу средстава за репрезентацију, поклоне, неоправдано великом броју службених путовања у земљи и иностранству, прекомјерном трошењу друштвених средстава за разне прославе и свечаности, организовању непотребних савјетовања, симпозијума и сличних скупова, коришћењу друштвених кола у приватне сврхе... Говорећи о активностима на доношењу друштвених планова развоја, он је истакао да се доста касни у свим фазама рада, посебно кад је у питању израда самоуправних споразума. Уочавају се извјесне слабости у остваривању договора о истовремености самоуправног планирања и друштвеног договарања о основама плана. Овај посао се мора убрзати у свим срединама, а према таквој методологији, која ће обезбиједити самоуправни концепт планирања. Исто тако, програм обнове и изградње општине мора бити интегрални дио средњорочних самоуправних планова развоја.

САМОУПРАВНИ АКТИ ЧЕСТО НИСУ УСКЛАЂЕНИ СА ЗАКОНСКИМ ПРОПИСИМА

Учествујући у расправи *Недјелька Мејић*, општински друштвени правобранилац самоуправљања, говорила је о самоуправном конституисању основних организација у складу са Законом о удруженом раду, наглашавајући да мали број њих још увијек није у цјелости обавио овај значајан задатак. Осим тога, измјене и допуне самоуправних аката често нису у складу са законским прописима, него их, умјесто референдумом, усвајају разне комисије. Истакла је примјер расподјеле личних доходака на бази једне такве одлуке у Јадранском сајму, што је имало за посљедицу пријаву Уставном суду Црне Горе. Такође је запажено самоуправно организовање пословних јединица у организације удруженог рада. Изразит примјер је „Прахе“, која је из основне организације трансформисана у пословну јединицу! Овај случај добио је судски епилог, али још увијек без резултата, иако датира још од прије годину и по дана. Самоуправно организовање у интересним заједницама није на нивоу који је потребан за њихово ефикасно дјеловање. Слична оцјена могла би се дати и за обавијештеност радника у појединим организацијама, нарочито у погледу расподјеле дохотка, док самоуправне радничке контроле у већини случајева постоје само на папиру. Није на потребном нивоу ни дјеловање друштвено-политичких структура у ООУР-има.

РАЧУНАТИ С МОГУЋНОСТИМА

О средњорочном плану развоја говорио је *Лазар Шољага*, истичући да је на овом значајном послу ангажована радна група Општинског комитета. До сада су обављени значајни послови, па постоје услови да се овај задатак заврши у предвиђеном року. Шољага се заложио за планирање које ће објективно предвидјети привредно-економску ситуацију у наредном периоду, које ће бити одраз наших могућности, а не само хтјења, истичући да се не смије поновити случај претходног средњорочног плана који је остварен са свега 15%. Упозорио је да је посебно значајно планирање нових капацитета у туристичкој привреди, како по обиму, тако и по структури, да сагледавање перспективе у овој области мора да се темељи на дохотку као основној претпоставци у сваком самоуправном друштвеном планирању. У инвестиционој политици треба више сарадње између удруженог рада и друштвено-политичке заједнице. Проблем кадрова у туристичкој привреди неопходно је комплексно сагледати, са становишта потреба и система награђивања према резултатима рада, јер се осјећа, нарочито послије прошлогодишњег земљотреса, знатан одлив извјесних профила стручних радника.

Трипко Матовић је упознао присутне с методом радне групе која прати спровођење акционог програма економске стабилизације, нагласивши да су све привредне и друштвене структуре донијеле програме стабилизације, да их је радна група прегледала и оцијенила да задовољавају, као и да њихова реализација већ даје повољне резултате. Ових дана у току је у свим основним организацијама СК анализа програма стабилизације, уз обавезно присуство чланова радне групе, и, према плану, до краја јуна биће завршени сви састанци, након чега ће услиједити анализа програма мјера на економској стабилизацији.

ВЕОМА ЈЕ АКТУЕЛНО ПИТАЊЕ ПРИТИЦАЊА СРЕДСТАВА

Предсједник Извршног одбора *Љубо Рађеновић* поднио је исцрпан извјештај о резултатима у обнови и изградњи, наглашавајући да је приоритет дат стамбеној изградњи, здравству и школству, да су инфраструктурни објекти оспособљени, чак, из над нивоа од прије земљотреса, да су трговачки капацитети — куповином тржног центра и изградњом неколико самопослуга — доведени у функцију која може да у потпуности задовољи садашње потребе. Планирана санација привредних капацитета је при крају, једино није завршен дио радова у Светом Стефану и Бечићима. Доста се каснило са санирањем привредних објеката и стамбеног фонда. Још није завршен ни један стан, а било је предвиђено да станови буду завршени до првог маја.

Према ријечима Рађеновића, за кашњење обнове и изградње било је и објективних разлога: доста дуг припремни период, разна испитивања и снимања терена, израда планова, споро пристизање средстава и неповољне временске прилике. Сада је веома актуелно питање притицања средстава, јер од планираних 135 милијарди до сада није добијен ни један динар! Ово ствара озбиљне тешкоће, јер се код грађевинске оперативе не може инсистирати на поштовање рокова за завршетак радова. Уз то, пролонгирање измирења јако наразлих обавеза може да доведе и до заустављања радова.

Предсједник Извршног одбора говорио је затим о утицају нових мјера СИВ на привреду наше општине. Истакао је да је на туристичко-угоститељску дјелатност, која чини већину нашег привредног потенцијала, промјена курса динара углавном повољно утицати, да ће ове мјере негативан одраз имати на „Зета филм“ и „Хемпро“, иначе најакумулативније радне организације у општини. Проблем је двострук: обезбјеђење девизних средстава и знатно повећање трошкова, што ће неповољно утицати на њихову акумулативност. У првом случају ради се о организацији која не може продајом домаћег филма обезбиједити конвертибилне девизе, а друга пласира своје производе на источно тржиште, што није основ за остваривање права на конвертибилне девизе, потребне за набавку репроматеријала. Проблем из радне средњорочног плана развоја у мјесним заједницама, односно тешкоће у њиховим припремама због недостатка кадрова, била су питања с којим је Рађеновић завршио своју дискусију.

ПЛАНОВИ БАЗИРАНИ НА ИНОСТРАНИМ КРЕДИТИМА

Миодраг Мировић, генерални директор „Монтенегро туриста“, истакао је да је економска стабилизација у туристичко-угоститељској привреди неодвојива од програма обнове и изградње и да је због тога динамика прилива средстава кључно питање. Неблаговремено притицање средстава изазваће доста сложене посљедице: успорено запошљавање радне снаге, која је због земљотреса остала ван удруженог рада, пораст степена инфлације, губљење континуитета на тржишту, што је веома значајно за девизни прилив. Утицај најновијих мјера СИВ Мировић није оцијенио као изузетно повољне за „Монтенегротурист“. Та оцјена проистекла је из анализе њихове Интер не банке, на бази очекивања остварења плана за ову годину и промјене курса динара. Излажући појединачно ефекат нових мјера на поједине категорије плана, Мировић је рекао да би позитиван ефекат промјене курса динара, под условом да цијене задрже садашњи ниво, за њихову организацију износио свега милион до два милиона динара. Као разлог овако скромног утицаја промјене курса динара на њихове резултате рада у овој години, Мировић је навео утицај степена рефракције, а ако се буде примјењивао како се сада предлаже, јер је туристичко - угоститељска привреда поднијела захтјев СИВ да се не мијења. Говорећи о даљим плановима инвестиционе изградње, Мировић је нагласио да су се они великим дијелом базирали на иностраним кредитима, што значи да ће промјена курса динара, односно пораст обавеза за враћање таквих кредита, захтијевати извјесно обуздавање инвестиција и оријентација на повољнија средства.

Дотичући се самоуправних односа, Мировић је указао на још увијек недовољно регулисане односе у појединим дјеловима рада у њиховој сложеној организацији, што има извјесних посљедица на економску стабилизацију.

Марко Матковић, члан радне групе ЦК СК Црне Горе, опширно је говорио о тешкоћама на реализацији програма стабилизације у Републици, процесу усвајања законских прописа у републикама и покрајинама, обезбјеђењу средстава за санирање посљедица земљотреса, промјени курса динара и његовом утицају на црногорску и, посебно, будванску привреду, обнови и изградњи пострадалог подручја, инвестиционој политици, средњорочном самоуправном и друштвеном планирању.

Приморске новине

Лист ССРН општине Будва Уређује: Редакцијски колегијум, Главни и одговорни уредник Милован Пајковић. Издавач: Општинска конференција ССРН — Будва адреса редакције: „Приморске новине“ — Будва телефон: 41-346 — Број жиро-рачуна 20710-678-287 код СДК Будва — Штампа: Издавачко-штампарско предузеће „Обод“ — Цетиње — Претплата: годишња 48 дин.; за иностранство двоструко — Рукописи се не враћају.

СКУПШТИНСКА ХРОНИКА

Остваривање планова обнове и изградње

Скупштина општине, на сједници од 23. јуна, донијела је више значајних одлука. Том приликом је институт „Делегатска питања" добио пуни значај. На раније постављена питања благовремено су припремљени писмени одговори и достављени делегацијама и делегатима, а одговорни функционери давали су и допунска образложења.

На већину постављених питања на сједници Скупштине функционери су усмено одговарали, а на мањи број питања припремиће одговоре за наредну сједницу Скупштине општине.

Предсједник Извршног одбора Љубо Рађеновић на заједничкој сједници свих вијећа поднио је допунско образложење извјештаја о реализацији плана обнове и изградње за период април 1979. — мај 1980. године, који је разматран у делегатској основи и делегатској Скупштини.

ПРОГРАМ САНАЦИЈЕ

Послије разматрања у бази, делегати су усвојили програм санације, обнове и изградње и финансијски план СИЗ за изградњу и комуналну дјелатности за 1980. годину, по коме су предвиђени радови у укупној вриједности 385.406.285 динара, а не у вриједности од 9,550.000.000 динара, како је грешком објављено у „Приморским новинама" од 25. јуна 1980. године.

ДРУШТВЕНИ ДОГОВОР

Делегати су усвојили друштвени договор о остваривању политике и средстава за финансирање општих друштвених и заједничких потреба за 1980. годину, по коме се укупна средства у 1980. години могу користити до износа од 90.828.000 динара.

ЗАВРШНИ РАЧУН БУЏЕТА

Скупштина је донијела одлуку о завршном рачуну буџета и резервног фонда за 1979. годину. Приходи буџета остварени су у износу 76,980.718, а резервног фонда у износу 1,121.692 динара.

ФИЛМ И ТВ СЕРИЈА

Прихваћен је Самоуправни споразум о реализацији пројекта играног филма и телевизијске серије о тринаестојулском устанку, у чијем финансирању наша општина учествује са 354.000 динара.

УГОСТИТЕЉСКЕ РАДЊЕ

Послије дужег процеса усаглашавања и расправа у делегатској бази и Скупштини донијета је одлука о одређивању простора гдје се не могу отварати нове угоститељске радње у својини грађана. О овој одлуци постојало је изузетно интересовање и више различитих мишљења, па су сада отклоњене дилеме и олакшан поступак општинских органа по захтјевима грађана.

ИЗБОРИ И ИМЕНОВАЊА

За начелника Одјељења за инспекцијске послове, који је по положају члан Извршног одбора, именован је дипломирани правник **Марко Мучалица**, досадашњи замјеник директора Службе друштвених прихода.

Разријешен је дужности Општинског јавног тужиоца у Котору **Грација Бискуповић**, због одласка у пензију.

За шефа Службе за заједничке послове постављен је **Благота Кажић**, досадашњи Општински судија за прекршаје, за шефа Одсјека за друштвене службе **Војо Милић**, досашњи инспектор рада, а за инспектора рада **Војин Ђукић**, досадашњи шеф Одсјека за друштвене службе.

Очекује се да ће ове кадровске промјене допринијети ефикаснијем раду општинских органа.

ПИЈАЧНИ РЕД

На велико задовољство грађана, ООУР „Јадран" је, у оквиру Тржног центра, отворио савремену пијацу. Скупштина је дала сагласност на Правилник о пијачном реду, који је донио Раднички савјет „Јадрана" на сједници од 26. априла 1980. године.

СТАТУТ ШКОЛСКОГ ЦЕНТРА

Скупштина је потврдила Статут Школског центра за средње образовање и васпитање у дијелу којим се регулише остваривање посебног друштвеног интереса у обављању дјелатности средњег образовања.

У Савјет Школског центра по једног члана делегирају: Скупштина општине, ХТО „Монтенегротурист" и сљедеће основне организације удруженог рада: „Хотели Словенска плажа", „Авала", „Хотели Бечићка плажа", „Пекара", „Хотели Свети Стефан" и „Палас".

ЗАМЈЕНА ПЛАЦЕВА

На предлог Комисије Скупштине општине за уступање плацева путем замјене, Скупштина је донијела 32 рјешења о изузимању из посједа и давању грађевинског земљишта на трајно коришћење по основу права првенства путем замјене.

ДОПУНСКИ ИЗБОРИ

Вијеће удруженог рада одлучило је да распише допунске изборе за избор једног делегата на мјесто **Ратомира Мијатовића**, коме је престао мандат прије истека времена за које је изабран. Заједничка делегација државних органа изабраће делегата најкасније до 31. јула.

— Група малишана извиђача из Будве на Веруши

Делегација града Карлсруеа у посјети Будви

Од 18. до 21. јуна у Будви је боравила делегација града Карлсруеа на челу с градоначелником **Валтером Алделом**. Ово је била узвратна посјета коју је, у новембру 1979. године, учинила делегација Скупштине општине Будва овом њемачком граду.

Поводом за размјену посјета била је акција коју су иницирали студенти Грађевинског факултета из града Карлсруеа под називом „Помоћ Црној Гори" и који су у љетњим мјесецима 1979. године радили на отклањању посљедица земљотреса, односно учествовали у изради пројеката санације заједно са студентима Грађевинског и архитектонског факултеа из Београда.

На пријему у Скупштини општине Будва, гдје су измијењени скромни поклони, градоначелник **Валтер Алдел** је истакао да је наизглед мала идеја родила велико пријатељство између два града. — **Импресионирани смо** — рекао је он — **колико је урађено у Будви за релативно кратак период времена послије земљотреса. Преносим поздраве грађана Карлсруеа који, као и цијели њемачки народ, дубоко респектују и цијене оно што је ваша земља, на челу с другом Титом, учинила у свјетским размјерама. Ми се дивимо јединству и јачини вашег народа. Желимо да с вама и даље развијамо и продубљујемо сарадњу и његујемо пријатељство наша два града.**

Професор **Глатз**, прошлогодишњи ректор Факултета, чији су студенти организовали помоћ, рекао је да га радује ако су његови студенти допринијели отклањању посљедица земљотреса. Затим је нагласио да су они спремни да и даље пружају помоћ. Садашњи ректор **Милер** пренио је жеље студената за даљу сарадњу и пријатељство.

Предсједник Скупштине општине **Предраг Ћулафић**, захвалио је гостима на добрим жељама и пруженој помоћи, и замолио их да у име свих грађана будванске општине пренесу најтоплије поздраве својим сугрђанима.

В. С.

У Петровцу отворен Дјечји вртић

У Петровцу је 27. јуна на свечан начин обиљежен завршетак радова на изградњи дјечјег вртића — поклона Црвеног крста Аустрије. Поред грађана, представника друштвено-политичког и јавног живота општине, свечаности су присуствовали и представници Црвеног крста Аустрије на челу са генералним секретаром, који је прекидањем врпце прогласио Дјечји вртић отвореним.

— Ми у Црвеном крсту Аустрије били смо дубоко потресени вијешћу о тешкој катастрофи која вас је задесила. Исто тако, били смо срећни када смо видјели на какав је одзив наишао наш позив за помоћ код грађана Аустрије — рекао је, између осталог генерални секретар Црвеног крста Аустрије, пожелјевши грађанима Петровца и будванске ривијере пуно успјеха у обнови и изградњи.

Госте је поздравио и захвалио се на поклону Раде Греговић, предсједник Општинске конференције ССРН Будва.

— Тешко је — рекао је он — изразити захвалност Влади и Црвеном крсту Аустрије за њихово хумано дјело и напор да наши најмлађи, упркос катастрофи, имају дјетињство какво им припада. Посебну вриједност поклона чини начин на који га предајете — са љубављу, пријатељски, достојанствено — управо у духу Женевске конвенције, потврђујући на тај начин привржености дјелу Швајцарца Анри Динана, оснивача многомилионске хуманитарне организације.

Свечаност су уљепшали чланови ансамбла „Кањош" извођењем народних пјесама и игара, а домаћице Петровца су и овом приликом показале примјерно гостопримство служећи присутне пићем и колачима које су саме припремиле.

У име Скупштине општине додијељени су прикладни поклони дародаваоцу Вртића — Црвеном крсту Аустрије.

ГОСТИ ИЗ БЕЛГИЈЕ

Делегација синдиката службеника, техничара и кадрова из Белгије водила је ових дана разговоре с представницима Општинског вијећа синдиката. Гости су се интересовали за угоститељско-туристичку привреду Будве, као и за посљедице прошлогодишњег катастрофалног земљотреса.

ТУРИСТИЧКЕ АГЕНЦИЈЕ И УДРУЖЕНИ РАД

Путничко - агенцијске службе имају све важнију улогу у развоју туризма, па се поклања све већа пажња њиховом организационом и кадровском оспособљавању, оснивају се нове агенције, а често се њихови послови обједињавају.

Сада у Црној Гори има десетак путничких и туристичких агенција („Бокатурист“, „Монтенегроекспрес“, „Интурс“, „Зетатранс“, „Тара“)... На Црногорском приморју, у Титограду, Никшићу, Цетињу, Жабљаку, Пљевљима и другим мјестима ради двадесетак филијала „Атласа“, „Инекса“, „Компаса“, „Центротуриста“ и „Путника“. Агенције пружају услуге грађанима приликом одласка на годишњи одмор, службена путовања или у иностранство, а такође за туристе из земље и иностранства организују посјете Црној Гори.

Путничко - агенцијске организације нису само услужни или посреднички сервиси, који једино убирају провизију и воде грађане у иностранство, него и производне и прометне службе. Стога је реално очекивати да у наредном периоду дође до веће сарадње између агенција и хотелијера, као и између агенцијских и других туристичких радника. То би допринијело да посјета домаћих и страних туриста буде већа. Ове године су туристичке агенције уложиле доста труда да доведу што више гостију на Црногорско приморје.

Путничко - агенцијске организације треба да се трансформишу у духу Устава, да се у њима непосредније примјењује Закон о удруженом раду, посебно онај дио у коме се говори о расподјели дохотка и доходовним односима.

В. Г.

ИЗ ОРГАНИЗАЦИЈА УДРУЖЕНОГ РАДА

У „Могрену“: крупан корак напријед

ОСНОВНА ОРГАНИЗАЦИЈА УДРУЖЕНОГ РАДА „МОГРЕН“, покрива Будву, Бечиће и Свети Стефан. На овом подручју има око 7000 кревета у собама I и II категорије, које скоро ништа не заостају по квалитету од оних у хотелима. Почетком јула попуњено је око 85% капацитета у домаћој радиности, а данас једва да се може наћи по која празна соба. Од укупних капацитета којима располаже ООУР „Могрен“ око 2000 је продато у фиксном закупу разним организацијама и агенцијама, а просјечно вријеме закупа креће се око 75 дана. Оваквом добром продајом у „Могрену“ су више него задовољни, јер је интересовање за наше подручје од стране домаћих и страних гостију изнад свих очекивања.

Проблем ресторанског простора успјешно је ријешен, с обзиром да је ова радна организација у прошлогодишњем земљотресу остала без основних објеката, у првом реду без ресторанског простора — „Могрена“, „Експрес — ресторана“ и „Фонтане“ у којима се могло опслужити око 1000 гостију у једној смјени. Послије земљотреса изграђен је грил ресторан „Мандарина“ с 560 мјеста и проширен цјелокупни ресторански простор по ауто-камповима, јединим објектима који су прошле године могли да приме туристе. Осим тога, отворен је велики број приватних угоститељских радњи у којима се пружају услуге исхране и с којима је „Могрен“ склопио аранжмане. Ту су још и ресторани „Сунце“, „Плава школька“, ресторан у Рафаиловићима, затим „Стадион“, „Ривијера“, „Јадран“, „Маини“, „Под лозом“, „Црна Гора“ и „Видиковац“... Сви они распоређени су тако да доста добро покривају читаво подручје наше ривијере. Од Светог Стефана до Будве ради неколико приватних пансиона, који удопуњују могућности исхране гостију. Такви су „Палма“, „Плажа“, и „Пицерија“.

У сезони ради и већи број одмаралишта која самостално организују исхрану за своје госте. Има их који већ годинама послују на нашем подручју: одмаралишта Велике Плане, „Његош“ из Ловћенца, „Утва“ из Панчева, „Иво Лола Рибар“, „Уготурс“ из Ниша, „Мораваturист“ из Ћићевца, Фабрике стакла из Параћина, затим одмаралишта из Скопља, Београда, Сарајева, Новог Сада, Зенице и још неких центара.

У оквиру ООУР „Могрен“ послују четири аутокампа — „Јаз“, „Авала“, „Вала“ и „Црвена главица“, који могу да приме 10.000 гостију. Тренутно је у њима заузето преко 1000 камперских јединица са преко 4.000 гостију. Но, и поред тога, у „Могрену“ нису задовољни попуњеношћу аутокампова, јер садашњи број није ни приближан оном из 1978. године.

— Разлог што су нам кампови недовољно попуњени јесте отварање новог аутокампа на Словенској плажи — рекао нам је Крсто Љубановић, директор ООУР „Могрен“. — Нови аутокамп нам је велика конкуренција, с обзиром на локацију, опремљеност и услове боравка у њему. Поред тога, на нашем терену ради и неколико „дивљих“ аутокампова. Инспекцијске службе нису у стању да стану на пут бесправном пословању.

Иначе, ове године кампови су много боље опремљени. Добили су нове садржаје — киоске, реквизите за плажу, проширен је ресторански простор, асфалтирани су приступни путеви и изграђени такозвани мокри чворови.

На подручју од Светог Стефана до Јаза ради седам турист-бироа, и то три на подручју Будве, два у Бечићима и по један у Пржну и Светом Стефану. На шалтерима ових бироа туристи могу добити информације о условима смјештаја, исхране и о ценама. Било би пожељно да грађани редовно пријављују слободне кревете на рецепцијама, како би се гости могли одмах смјестити. При свакој рецепцији постоје и разводници који госте одводе до станодаваоца.

— Будући да постоји служба контроле за благовремено пријављивање гостију — каже Крсто Љубановић — наша радна организација спремна је за сарадњу с надлежним органима. Често појединци грађани током читаве сезоне пријављују госте као пријатеље и тако избјегавају плаћање друштвених обавеза, што је, такође, вид некоректног пословања и понашања.

В. Станишић

У Бечићима се још гради...

У највећем хотелском комплексу на Црногорском приморју читаве зиме радило се интензивно, али сви послови нису завршени. Што је најважније, отворени су хотели „Медитеран“, „Белви“, „Меркур“ и „Сплендид“. Остало је још да се доврши санација на хотелу „Монтенегро“ и такозваном „Ц“ блоку, па да цио комплекс с преко 2400 кревета буде потпуно завршен. Марио Бркан, шеф продаје, рече нам да у Бечићима борави око 1400 гостију. Дакле, осим оних објеката који треба да буду завршени, све је попуњено.

— Био је то велики посао који је и морао дуже потрајати каже др Ратко Вукчевић, директор ООУР „Хотели Бечићка плажа“. Грађевинари с подручја СР Србије радили су својски, веома квалитетно и, што се тога тиче, задовољни смо. Да кажемо и то да су ови људи радили готово на ријеч, јер ни је био обезбијеђен новац потребан за санацију. А познато је да ће обнова ових објеката стајати 600 милиона динара. И да разјаснимо: не ради се само о простој обнови онога што је оштећено. Ми смо настојали да кроз санацију добијемо оне садржаје који су недостајали комплексу и сматрам да је та оријентација била исправна. Гост, практично, сада неће имати потребе да одлази било гдје из круга хотела да би пробао роштиљ, користио спортске терене, прегледао се у амбуланти, обавио трговину... Све то може да добије код нас.

Цијене услуга у Бечићима, с обзиром на квалитет који се пружа, доста су популарни. Током јуна, а тако ће бити и у септембру, дневни пансион стаје 310, а у главној туристичкој сезони 400 динара.

— До средине јула биће отворен „Монтенегро“ и „Ц“ блок што значи да ћемо, ипак, радити у шпицу сезоне са свим капацитетима — каже Вукчевић. — А то нам је био циљ. Истина, да је све било завршено мало прије било би боље. Но, ваља разумјети грађевинаре и објективне разлоге који су условили кашњење. Годинама смо имали велики број домаћих гостију, па ће тако бити и ове године, Резервисали смо приличан број кревета за наше годишње одморе и врата су им увијек отворена.

С. Г.

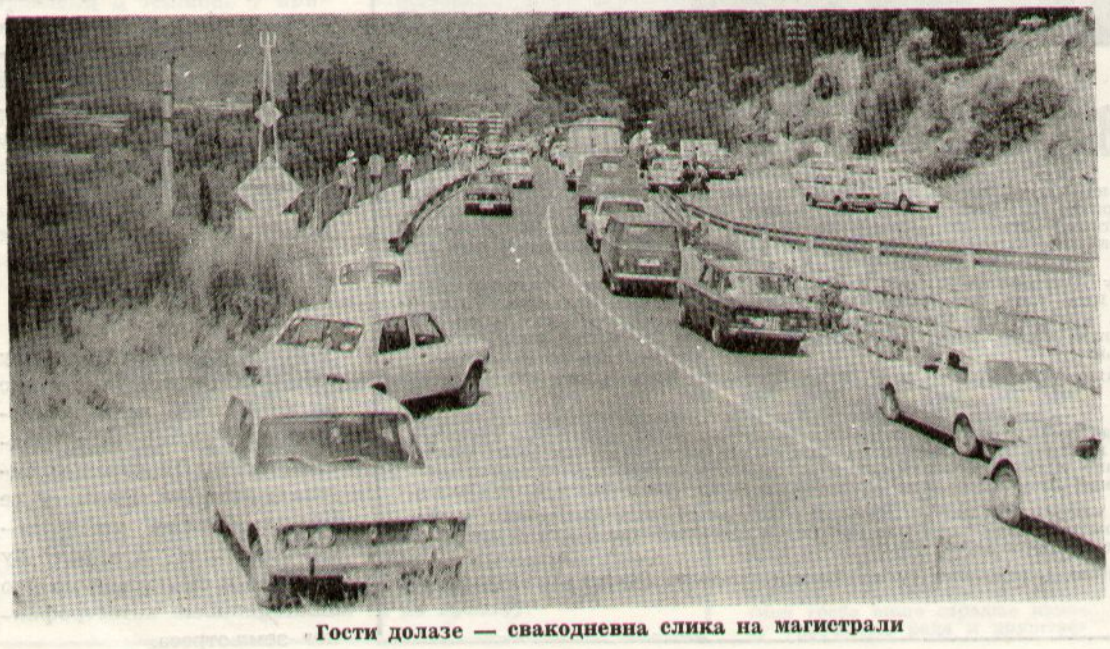

Гости долазе — свакодневна слика на магистрали

КАМП „СЛОВЕНСКА ПЛАЖА“

Основна организација удруженог рада „Хотели Словенска плажа“ од 14. јуна послује као аутокамп. На мјесту гдје се прије годину дана налазио хотелски комплекс са око двије и по хиљаде кревета, сада су постављене приколице, шатори и аутомобили. Камп располаже ресторанима „Плава школька“ и „Грил“ са терасом одакле се пружа изванредан поглед на пучину и Стари град. У непосредној близини је „Јадрански сајам“ у чијим се халама могу купити све потрепштине. Ту, у близини, су бензинска пумпа, плинска станица и аутосервис. Управа аутокампа организује излете до Цетиња, Ловћена — Маузолеја, Старог Бара, Улциња, Котора, Дубровника... Могуће су и једнодневне шетње чамцем уз будванску ривијеру. Камп располаже и рента-аутоприколицама које изнајмљују, као и реквизите за плажу. Једном ријечју, створени су услови за пристојан и удобан боравак гостију у двије до двије и по хиљаде камперских јединица. Камп ће бити отворен до краја септембра.

Тренутно у аутокампу борави око 2000 домаћих и страних туриста. Од странаца највише има Њемаца, Француза, Италијана, Пољака и Чеха. Путничка агенција „Компас“ склопила је уговор с пољском путничком агенцијом, према коме ће се током читаве сезоне у аутокампу смјењивати четрнаестодневно групе од по 60 туриста. Како су нам саопштили у управи кампа **Љубо Лијешевић** и **Гојко Марковић**, Пољаци су интересенти и за наредну туристичку сезону, с тим што би се број туриста у групи повећао на 120, како би имали попуњен авион на линији Варшава — Тиват.

— Морали бисмо већ сада бити начисто шта ће иду ће године бити са овим простором — каже **Лијешевић** — **јер је интересовање и домаћих и страних туриста за љетовање у овом аутокампу велико. Ми у управи смо мишљења да би један дио кампа могао да ради чак и у случају да почне изградња хотела.**

В. С.

ПРВА АКЦИЈА НА ОБАЛИ

Из 1941. године сачуван је врло мали број оригиналних докумената који говоре о народноослободилачком рату на мору. То је потпуно разумљиво, јер су услови за вођење било какве документације били тада скоро немогући. Због тога је веома тешко, на основу сачуване архиве, дати потпуни приказ догађаја на Јадрану у 1941. години. Међутим из тог периода дјелимично је сачувана италијанска архива која садржи више значајних података везаних за народноослободилачку борбу на мору. То се посебно односи на акције у тринаестојулском устанку. Због недостатка извора о томе се до сада код нас веома мало писало.

Листајући италијанске документе, може се видјети да су у борби против црногорских устаника учествовали талијански ратни бродови, а да су и устаници извршили једну акцију која се, условно узето, може назвати и првом противдесантном акцијом изведеном на мору у 1941. години. Када је 13. јула 1941. године избио устанак у Црној Гори, дјелови италијанске ратне морнарице учествовали су, непосредно и посредно, у његовом гушењу. У томе је нарочито била активна италијанска Војнопоморска команда у Котору, на чијем је челу био контраадмирал Антонио Бобијесе, који је касније постао командант Војнопоморске команде Далмације у Сплиту. Ова команда учествовала је у пребацивању појачања из Албаније у луке Црногорског приморја. Такође је пружала артиљеријску подршку јединицама копнене војске које су оперисале против устаника у близини обале.

Будући да су устаници дочекали и напали италијанску колону која је ишла из Будве за Цетиње и нанијели јој осјетне губитке, она је била приморана да се повлачи према полазном гарнизону. За вријеме док се поражена италијанска колона повлачила према Будви, морнарички хидроавиони су бацили 180 бомби на устаничке положаје, а торпиљарка „Басини“ и минополагач „Шолта“ испалили су 288 граната калибра 102 и 66 мм. У току ноћи 18/19. јула, да би заплашила и одбила устанике, торпиљарка „Канторе“ тукла је топовима околину Котора, торпиљарка Т-1 околину Рисна, а торпиљарка „Басини“ прилазе Будви. Бомбардовању предјела изнад Рисна прикључила се касније крстарица „Бари“. Из наведених података потпуно је видљиво да су бродови италијанске ратне морнарице активно учествовали у гушењу устанка и у борби против партизана већ у јулу 1941. године.

Занимљив је податак који говори, ако се може тако рећи, о првој противдесантној акцији црногорских устаника. Наиме, у италијанској архиви из 1941. године на два мјеста се говори о акцијама устаника на Црногорском приморју, везаним за море. Команда краљевских карабињера XIV армијског корпуса извијестила је у својој краткој хронологији о догађајима од 13. до 16. јула 1941. под датумом 16. јула да је: **„у Петровцу одбијен покушај искрцавања наших пјешадијских јединица, које су на два моторна једрењака допловили из Бара“** и да су том приликом јединице имале 12 мртвих и 13 рањених. Овај извјештај доспио је до италијанске Врховне команде и 19. јула 1941. био је прекуцан као „промеморија за Дучеа“.

Док нам овај талијански документ говори о акцији црногорских устаника интересантно је напоменути да ни један наш документат, ни једна књига, ни једна хронологија, које говоре о тринаестојулском устанку, не помињу ову акцију.

Уколико се ови наводи потврде нашим изворима, односно изјавама учесника, наведена акција наших устаника била би први успјешан напад с копна на непријатељски брод у НОР-у на Јадрану.

КУРЗИВОМ

ПУТЕВИ И ВОЗАЧИ

Статистичари су забиљежили да је само у прва три мјесеца на путевима Црне Горе изгубило животе 25 лица. И у друга три мјесеца било је доста мртвих, а причињена је и велика материјална штета.

— Ситуација је доста тешка — каже Миланко Бељкаш, командир Станице саобраћајне милиције за Јужни Јадран. — Овај регион је постао велико градилиште након земљотреса, и јадранском магистралом крстаре камиони с приколицама, шлепери, трактори и друга тешка возила. Они су претворени и угрожавају саобраћај. Нарочито је тешко сада када све више туриста хрли ка Петровцу, Светом Стефану, Будви, Тивту, Херцег-Новом. Ми смо више пута интервенисали код руководства предузећа које врше обнову, али од тога нема користи. Просипа се шљунак и други материјал, што отежава ситуацију на путу. Камиони с приколицама су највећа опасност за возаче мањих возила.

Најчешћи узроци удеса су пребрза вожња, неисправна возила и лоши путеви. Ограничења брзине се не поштују, иако су видно истакнута. Чини се да су ту домаћи возачи недисциплинованији од страних држављана. Има и вожње под утицајем алкохола, а доста је и неисправних аутомобила који су некако добили „визу“.

Путеви су посебна прича. Јадранска магистрала је препуна рупа, а радни људи Предузећа за путеве из Титограда тек су се ових врелих дана сјетили да „пресвлаче“ асфалт у околини Будве и Петровца.

— Чинимо све што је у нашој моћи. Наше патроле су непрестано на другу, нарочито тамо гдје су „црне тачке“. Упозоравамо возаче, контролишемо возила, али то би морали и други да чине. Једино тако ћемо смањити број удеса — поручује Миланко Бељкаш.

С. Г.

ЛИКОВИ ПАЛИХ БОРАЦА

ИВО ЂУРОВ ПАВЛОВИЋ

Кад размишљам о својој генерацији, посебно о друговима с којима сам пошао у борбу, заједно се борио с њима под заставом КПЈ за исте циљеве, неки унутрашњи немир не прихвата то као чињеницу. Не могу их замислити као мртве, већ само да се налазе на неком важном задатку. У крајњој претпоставци и тако је — они, и мртви, стоје на straжи и опомињу да чувамо оно за шта су они погинули.

Ових дана — о тридесет и осмој годишњици његове смрти — размишљао сам о Иву Павловићу, његовом животу, личности, карактеру, о њему као човјеку, другу, борцу и о његовој јуначкој погибији крајем јуна 1942. године на Голији. У књизи „Први црногорски батаљон Прве пролетерске НОУ бригаде“ пише о њему: **„Павловић Ђура Иво, борац, рођен 1912. у Брду (Будва), земљорадник, члан КПЈ од 1940, као игманац враћен 6. јуна 1942. за Црну Гору, на Голији извршио самоубиство да не би жив пао непријатељу у руке“.**

На основу тих неколико штурих података пажљив читалац може закључити да је Иво био борац Првог батаљона Прве пролетерске бригаде, да је учествовао у борбама, јуришима и маршевима по источној Босни, да је прешао Романију, Сарајевско поље и Игман по дубоком снијегу и температури од минус 35 степени. У игманском маршу нарушено му је здравље, због чега га је руководство бригаде упутило на позадински рад у Црну Гору, гдје би се могао опоравити и — као прекаљени комуниста, борац и пролетер с борбеним искуством — прихватити нових задатака у ширењу идеја народноослободилачког покрета.

Растао је као ратно сироче без оца, окружен родбином и пријатељима. Са своје изванредно лијепе нарави, весела духа, искрености, скромности и поштења, увијек је био окружен пажњом и љубављу својих ближих и даљих комшија, пријатеља и старијих људи који су га цијенили и уважавали. Хуман је и осјећајан, био је увијек спреман да помогне свакоме коме је помоћ била потребна.

Иво Ђ. Павловић

Млад је постао домаћин — глава породице. Морао је, такорећи, као дијете да на имању ради тешке физичке послове, а кад је порастао повремено је радио и на јавним радовима гдје је упознао тежак живот радника и њихову борбу за комад хљеба. У додиру с тим радницима и идејама КПЈ сазријевало је и његово политичко опредјељење и укључивање у напредни покрет, па је постао кандидат и члан КПЈ.

Од малена васпитаван у родољубљивом духу, на примјеру оца Ђура, који је оставио два мала сина и жену и отишао као добровољац да се бори против аустроугарског окупатора у првом свјетском рату и на Солунском фронту, гдје је 1917. и погинуо. Иво као комуниста није могао изневјерити своје претке и своје слободарско схватање, које му је говорило да се он као војник не смије предати окупатору.

У 13. јулском устанку, као и у његовој припреми, дао је свој пуни удио. Био је одлучан и запажен борац и учествовао је у свим акцијама које су се тих дана водиле. Одлучан и бескомпромисан у борби против окупатора, остаје са оружјем, спреман да се бори свуда и на сваком терену под руководством КПЈ. С таквим опредјељењима добровољно се јавља за одлазак у Ловћенски батаљон и у Санџак, остављајући жену и двоје мале дјеце, незбринуте и надохват фашистичке каме.

Првог децембра 1941. Иво Павловић се, опкољен у официрском дому, борио храбро против Италијана вишеструко бројнијих и опремљенијих савременим наоружањем. Био је сталожен и миран, свјестан да се треба борити до посљедње могућности. Није му било лако гледати како гину најбољи другови и пријатељи, с којима је од дјетињства растао и ишао у основну школу, с којима је радио, веселио се и туговао, учествовао у 13. јулском устанку и који су били дио њега, а он дио њих. Борио се до касно у ноћ несмањеном жестином, а када се требало пробити из окружења, Иво је из своје групе први пошао да извиди којим правцем треба да се извлаче преживјели и рањени. Он је и тај задатак брзо и сигурно извршио.

Иво је био рањен у десну руку изнад лакта, рука му је била сломљена, па се њом ни је могао служити. Послије игманског марша лијечио се у Фочи, а кад је бригада напустила Црну Гору, он је из Врбова упућен на позадински рад, јер су смрзавање, физичка исцрпљеност и рањавање имали текше посљедице на његово здравље — више није могао издржати напоре и борбе које су чекале батаљон и бригаду.

Кад је на Голији био опкољен од четника и у неравноправној борби запријетила му опасност да буде заробљен, метком из пиштоља лијевом руком одузео је себи живот — да као човјек, комуниста и борац-пролетер не би дозволио издајницима и слугама окупатора да повриједе и омаловаже његов понос и комунистичко достојанство. Он је дјецу и жену неизмјерно волио, као и другове и пријатеље који би га схватили, јер знају да је и заробљавање дио ратних дејстава и догађаја. Свега тога био је свјестан, али његов понос и достојанство нису ничим смјели бити окрњени. Зато је изабрао јуначку смрт.

Другови из Првог црногорског батаљона познају Ива као храброг, несебичног и скромног друга, борца и комунисту. Он је с тим врлинама у батаљон и ступио 18. новембра 1941. године у саставу Црногорског НОП одреда пошао у Санџак и учествовао у познатој Пљеваљској бици.

Животни пут Ива Ђурова Павловића био је кратак, али садржајан и богат. Успрaвно је, као горостасни бор, корачао, не повијајући се пред тешкоћама и опасностима. Усправно, достојанствено и херојски га је и завршио на Голији 26. јуна 1942. не стигавши да дође у своје вољене Паштровиће.

Саво Куљача

13. ЈУЛ 1960.
13. ЈУЛ 1980.

ДВАДЕСЕТ ГОДИ

Настас Поповић први директор „Светог Стефана"

Лука Балић, први предсједник Радничког савјета

Светостефански времеплов

ПОЧЕТКОМ XV ВИЈЕКА — каже легенда — одазваше се хиљаду наоружаних Паштровића позиву Котораna да им помогну у борби против Турака. Ударише Турцима с леђа, а Которани тада отворише градска врата, те наста велико поклање, које се заврши паштровско-которском побједом. Враћајући се из боја преко Мрчева поља, Паштровићи сазнадоше да се у заливу Јаз усидрила турска флота. Поново кренуше на јуриш. Турске лађе потопише, а њихову посаду побише. Од богатог плијена, који том приликом задобише, саградише тврђаву, у којој свако од дванаест паштровских племена подиже по једну кућу.

Тако је никао градић Свети Стефан, на хридини зашлој дубоко у море. Година 1442, позната по најезди великога војводе босанскога Стевана Вукчића, остаде као година његовог првог писаног трага у историјским записима. Издржао је од тада многе нападе и опсаде. Страдале су његове куле и увијек обнављане.

Неколико стотина година Свети Стефан бјеше сједиште првака паштровског племена. На поплочаној тераси званој „пјаца", испред улазних врата, одржавани су скупови и сва важнија засиједања. Ту је доносио одлуке паштровски суд „Банкада". Зато се у старим записима често помиње и као мјесто од правде. Паштровски суд посљедњи пут је засиједао 1929. године.

Стара тврђава постепено прераста у насеље, тако да градић постаје трговачки и саобраћајни центар, који је у вријеме највећег економског просперитета имао око четири стотине становника и стотинак стамбених зграда. Крајем XIX и почетком XX вијека многи његови становници одлазе у печалбу, да би под туђим небом обезбиједили хљеб. Напуштене куће постају кућишта, а број становника се из године у годину смањује, да би 1954. у њему живјело свега двадесетак становника. Годину дана касније и они су исељени, чиме су се стекли услови да се стари градић претвори у велелепни град-хотел, познат на свим меридијанима.

Од идеје до њеног остварења

ПЕТАР ЛУБАРДА И МИЛО МИЛУНОВИЋ предложили су 1950. године другу Едварду Кардељу да се градић Свети Стефан претвори у туристичко насеље. Посматрајући природу и специфичност овог несвакидашњег градића, Едвард Кардељ је дошао до убјеђења да би се он могао претворити адаптацијом у специфично и луксузно туристичко хотелско здање, које би могло да допринесе пропагирању југословенског туризма, а гдје би се, истовремено, запослили и становници ове регије.

Влада Народне Републике Црне Горе прихватила је предлог друга Кардеља, након чега су отпочеле припреме за изградњу града — хотела. Приликом израде његовог пројекта основна концепција била је да се максимално задржи амбијент дотадашњег насеља, а да се у кућицама направе апартмани који по свему одговарају хотелу највише категорије. Околна природа у читавом региону била је изузетно богата разноврсном медитеранском флором, па је и њу требало заштитити. Концепт очувања урбанистичко-архитектонске цјелине градића и природне околине остао је актуелан све до данашњег дана. Сви радови морали су се покоравати основним условима: очувању старе архитектуре и ненарушавању природе.

Био је то деликатан и тежак задатак за екипу пројектаната, на чијем се челу налазио архитекта Бранко Бан, а посебно за грађевинаре. Требало је доста времена, а неопходна су била знатна средства. Коначно је прије 20 година у свијету јединствени град — хотел, 13. јула 1960, на Дан устанка црногорског народа, отворио своје капије „савременим номадима" са свих дјелова земљине кугле.

Допринос популарисању југословенског туризма

У СВЕТОСТЕФАНСКИМ ХОТЕЛИМА одржани су бројни домаћи и међународни скупови, од којих посебно треба истаћи сједницу Предсједништва Савеза комуниста Југославије 1973. године, којом је предсједавао друг Тито. Успјешном организацијом ових скупова, основна организација удруженог рада „Хотели Свети Стефан" дала је значајан допринос популарисању југословенског туризма и афирмисању наше земље у свијету. Сваке године у овим хотелима борави по неколико стотина туристичких новинара из низа земаља. Они су — одушевљени љепотама јадранске обале, а посебно чаробним изгледом и врхунским сервисом у хотелу „Свети Стефан" — написали мноштво чланака и ре тажа о југословенском туризму и његовој перспект Треба истаћи, примјера ради, да је почетком ове го чувени париски метро био преплављен огромним катима с мотивом хотела „Свети Стефан", преко

НЕКОЛИКО ПОДАТАКА ИЗ „ЛИЧ

ОД НОВОИЗГРАЂЕНОГ ХОТЕЛА „СВЕТИ СТЕФАН" и дотадашњег одмаралишта „Милочер" формирана је 13. јула 1960. године хотелско-туристичка организација. „Свети Стефан" и „Милочер" убрзо су постали познати у свијету. Такав почетак показао је да њихови капацитети неће моћи да задовоље све оне који желе да проведу одмор на светостефанској ривијери, па се јавила потреба за изградњом нових капацитета.

У циљу добијања квалитетног урбанистичког рјешења општина Будва и хотелско-туристичка организација „Свети Стефан" расписали су општејугословенски анонимни конкурс за урбанистичко-архитектонско рјешење зоне Свети Стефан — Милочер — Пржно. Почетком 1965. године одабран је рад професора Еда Равникара из Љубљане, који је на најбољи могући начин укомпоновао хотелско-туристичке објекте у природни амбијент, чувајући природу до крајњих граница. Тако су створени услови за изградњу нових хотела, па је 1970. године подигнут „Маестрал" са 300 кревета и на тај начин организација „Свети Стефан" удвостручила своје капацитете.

Спроводећи у живот ставове Централног комитета СКЦГ о интеграцији црногорске угоститељско-туристичке привреде, ова организација је 1973. удружен „Монтенегротурист" у којој налази своје право мј као једина организација која у систему „Монтенегр риста" развија високи туризам. Такав третман ова ганизација има и сада, а с таквим опредјељењем у и у наредни план развоја.

Са сједнице Предсједниш

Хотел „Милочер"

Основна организација „Хотели Свети Стеф постизала је ванредно добре резултате и у годи које су биле кризне за туризам. Посебно су запаж успјеси у остваривању девизног прихода, па њене теле с правом називају „фабрикама девиза".

Током двадесетогодишњег рада основна орије ција колектива била је пружање услуга иностра туристима. Тенденција пораста девизних прихода ма је изражена, па се у наредним годинама на плану очекују још бољи резултати. Да је ове го све ишло по плану, остварило би се око 4.000.000 ам чких долара — више од 6500 по кревету. Било б највеће девизно остварење по хотелском кревету у шој земљи.

Организација биљежи сталан пораст броја го ју и броја ноћења. Ако се изостави 1979. година, ко

НА ГРАДА-ХОТЕЛА

13. ЈУЛ 1960.
13. ЈУЛ 1980.

се позивају посјетиоци ове свјетске туристичке метрополе да проведу одмор у Југославији.

Може се слободно рећи да би туристичка понуда Југославије без Светог Стефана и његових реномираних хотела била много сиромашнија.

КАРТЕ“

ЦК СКЈ одржане 1973. године

не може посматрати због катастрофалних земљотреса и поремећеног начина пословања, за посљедње три годи не постигнути су сљедећи резултати: 1976. године — 11.421 посјетилаца и 78.850 ноћења, 1977. године — 11.807 посјетилаца и 83.803 ноћења и 1978. године — 14.400 посјетилаца и 103.486 ноћења. Од укупног броја ноћења 92% се односи на стране туристе.

У светостефанским хотелима радио је велики број врсних угоститеља који су дали значајан допринос афирмацији овог изузетног туристичког пункта. Остављали су овдје дио себе, али су и одлазили са ореолом „Светог Стефана“, а с тим знаком су се пред њима шпром отварала врата најпознатијих угоститељских кућа.

За протеклих двадесет година на челу светостефанске туристичко-угоститељске организације било је пет директора. Тешко је све рећи шта су они учинили за угоститељске објекте ове организације и за црногорски туризам. Њихова залагања трајно су уткана у темеље њеног развитка. На дан славља овог колектива, на празник црногорског и југословенског туризма, да поменемо њихова имена: НАСТАС ПОПОВИЋ, први директор, признати мајстор угоститељства, чије се име и сада изговара међу туристичким посленицима с великим поштовањем, МИШО БРАИЛО, сада помоћник генералног директора „Монтенегротуриста“ и предсједник Удружења туристичке привреде Југославије, ВЛАДИМИР МИТРОВИЋ, сада директор „Југотурса“ за Италију, ИВО АРМЕНКО, сада представник Туристичког савеза Југославије у Лондону и ДУШАН ЛИЈЕШЕВИЋ, садашњи директор.

Од оснивања ове организације вођена је стална борба за што успјешније остваривање самоуправних односа, укључивање радника у одлучивање о свим битнијим питањима колектива. Томе су значајан печат својим залагањем дали и дванаест предсједника Радничког савјета. Ево њихових имена: ЛУКА БАЛИЋ, први предсједник, СТАНКО МИТРОВИЋ, СТЕВО ЂУРАШЕВИЋ, МИЛАН А. МИТРОВИЋ, МАРКО КУЉАЧА, ДУШАН МИКОВИЋ, ИЛИЈА ЗЕНОВИЋ, ПЕТАР МИКОВИЋ, ЈОВО КАЖАНЕГРА, ЉУБО АНЂУС, ВУКСАН МИТРОВИЋ И НИКОЛА — КОКО МИТРОВИЋ, садашњи предсједник. Нажалост, тројица од њих више нису међу живима. Умрли су од исте болести и скоро на исти начин, у моменту када су давали максимум од себе.

Незаборавне Титове посјете

У светостефанским хотелима у три наврата боравио је предсједник СФРЈ и СКЈ, маршал Југославије Јосип Броз Тито. Његове посјете остаће записане златним словима, а успомене на његове боравке чуваће радници овог колектива до краја живота. Тито се овдје добро и пријатно осјећао. О томе најбоље свједоче његове изјаве:

„Прво, хоћу да истакнем одличан сервис и укусно спремљено јело. Што се тиче нивоа спремности персонала у сваком погледу је на висини. То је, разумије се, веома важно за туризам који тражи све бољи стандард од угоститељства.

Желим даљих успјеха читавом колективу и захваљујем“. (1969).

„Ванредно смо задовољни са боравком и гостопримством у овом дому. Захваљујем се колективу на великој пажњи према мени, која ме је за читаво вријеме боравка у овом веома лијепом крају и у овом дому пратила. Желим много успјеха у будућем раду читавом колективу.“ (1973).

„Боравак овдје био је веома пријатан, захваљујем“. (1976).

Ред је да поменемо и директоре хотела „Свети Стефан“, јер је сваки од њих допринио његовој свјетској афирмацији. То су БЛАЖО БЕРАТОВИЋ, СТЕВО ЂУРАШЕВИЋ, ГОЈКО МИРКОВИЋ, ИВО АРМЕНКО, РАТКО МИТРОВИЋ и садашњи директор БРАНКО Б. КАЖАНЕГРА.

Душан Лијешевић, директор ООУР „Хотели Свети Стефан“

Никола Митровић садашњи предсједник Радничког савјета

„Златна књига“ гостију

У току двадесетогодишњег рада брига за госте била је главна преокупација овог вриједног колектива. Зато су у њима боравили многобројни државници, политичари, културни и јавни радници из готово свих земаља свијета.

Из Златне књиге посјетилаца „Светог Стефана“ издвајамо неколико његових гостију. То су предсједник Гвинеје Бисао **Луис Кабрал,** предсједник Народне Републике Монголије **Лумжагин Цеденбал,** канцелар Савезне Републике Њемачке **Хелмут Шмит,** предсједник Шриланке **Сиримаво Бандаранаике,** предсједник Комунистичке партије Шпаније **Долорес Ибарури,** генерални секретар Комунистичке партије Француске **Жорж Марше,** секретар Централног комитета Комунистичке партије Чехословачке **Васил Билак,** потпредсједник Народне Републике Румуније **Манеску,** енглеска принцеза **Маргарета,** холандска принцеза **Маргарета,** престолонасљедник Јапана принц **Акихито,** министар иностраних послова Кубе **Раул Реа,** министар иностраних послова Француске **Жак Шабан Делмас,** министар иностраних послова Савезне Републике Њемачке **Дитрих Геншер,** предсједник индонежанског парламента **Исмаени, војвода од Бетфорда,** маршали Совјетског Савеза **Тимошенко, Кирињенко** и **Јакубовски,** књижевници свјетског гласа **Андре Малро** и **Алберто Моравија,** совјетски космонаути на челу са **Јуријем Гагарином,** грчки композитор **Микис Теодоракис,** свјетски првак у шаху **Анатолиј Карпов,** предсједник Међународне банке за обнову и развој **Роберт Макнамара,** секретар Свјетске туристичке организације **Роберт Лонати, сестре Џона Фицџералда Кенедија** и **госпођа Мондејл,** супруга потпредсједника САД, филмски глумци **Софија Лорен, Кирк Даглас, Моника Вити, Марина Влади...**

Гости светостефанских хотела изјавили су да су презадовољни хотелским сервисом, љубазношћу особља, кулинарским мајсторством, дивним пјешчаним плажама, изванредним милочерским парком и околном пејзажом. Сви изражавају жељу да се поново врате. Многи то и чине петнаест, чак и осамнаест година узастопно, што представља куриозитет нашег туризма.

Награде: Новембарска, Првомајска и „Златна јабука“

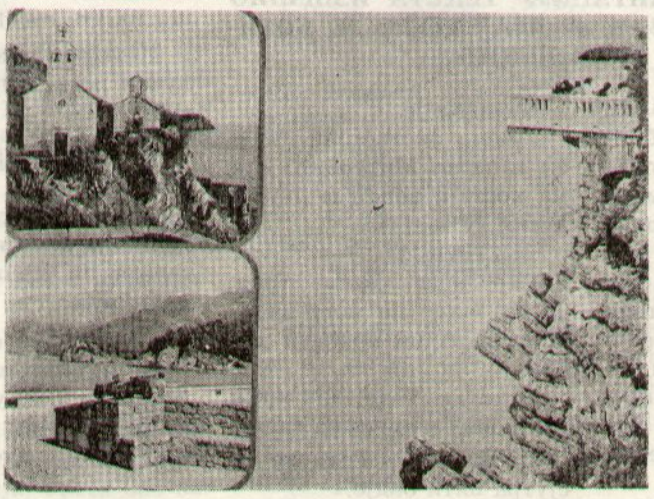

ОУР **„Хотели Свети Стефан“** добила је бројна југословенска и међународна признања за изванредне резултате у туристичкој привреди и дјелатностима које су с њом у вези. Имена и фотографије њених љетовали шта током протеклих двадесет година излазиле су на насловним странама највећих свјетских листова, који се штампају у милионском тиражу. Тако је њујоршки „Лајф Магазин“ 1964. године уврстио „Свети Стефан“ међу десет најексклузивнијих хотела у свијету.

Основна организација удруженог рада „Хотели Свети Стефан“, поред осталих признања, добила је **Новембарску награду општине Будва и Првомајску награду Привредне коморе СР Црне Горе.** Од међународних признања најзначајнија је **„Златна јабука“,** која је додијељена 1972. године од стране Међународне федерације туристичких новинара и писаца, и представља највеће признање које у туризму додјељује једна међународна организација.

Умјесто било каквог коментара, подсјетићемо на изјаву **Жоржа Ора,** предсједника ове међународне федерације, приликом уручења „Златне јабуке“: **„Све је изгледало“** — рекао је он — **„да је Свети Стефан осуђен на напуштање и уништење. И, гле, тада се десило чудо нашег савременог свијета — кућице насеља поново су добиле свој облик и сада у њима живе припадници оне међународне и свјетске елите коју називамо туристима прве класе... „Свети Стефан“ као хотел пружа пун комфор, а цијело острво пружа са своје стране ведрину и остварење сна. Услуга је савршена... Особље свакодневно доказује дубоко познавање свог заната. Оно посједује љубазност и срдачност, али се никада не упушта у фамалијарност. Оно, у великој мјери, доприноси савршенству Светог Стефана“.**

Петнаесторица вјерних

Стартовали су 13. јула 1960. године, и остали у првом трудбеничком строју све до данас. Борили су се за то вријеме с тешкоћама, али и славили бројне радне побједе, остајући вјерни овој основној организацији. Били су и остали примјер светостефанских хотела. На дан великог славља ред је да се крупним словима испишу њихова имена:

Лука Балић, Илија Грломан, Јела Зеновић, Крсто Калађурђевић, Жарко Кажанегра, Јово Кажанегра, Душан Кентера, Марко Куљача, Петар Миковић, Станица Митровић, Тодор Митровић, Станко Митровић, Душан Митровић, Милица Никлановић и Лазар Рађеновић.

Димитрије Јововић

КЛАСНО СВЈЕСНИ ПРОЛЕТЕР И ПИСАЦ-САМОУК

„Наше новине“, лист прогресивно оријентисаних исељеника из Југославије, који излази у Торонту, у броју од 28. маја ове године, доноси под горњим насловом напис о нашем сугрђанину Марку И. Куљачи, који у цјелости објављујемо.

Он спада међу оне за које је Максим Горки рекао да их треба писати са великим словима „Ч“ — Човјек. Марко И. Куљача је од оних, који кроз живот и класну борбу корачају усправно, чисте савјести и ведра чела, којима није својствено да пузе, нити да понизно савијају кичму. И данас, примичући се деведесетој години живота, он исто тако корача, знајући да је пуном мјером дао свој лични допринос борби радничке класе и напредним идејама — гдје год се налазио — увијек и на сваком мјесту.

Кадгод се сјетим Марка И. Куљаче, у мислима видим вјечно поносне клисуре Ловћена, и то баш оне које су окренуте Паштровићима и Јадрану. Ова замишљена сличност између Марка и ловћенских клисура није нимало случајна. Јер, као што клисуре Ловћена (испод којих је он чувао овце до своје петнаесте године), стоички одолијевају свим громовима и бурама, остајући вјечно усправне, тако је и Марко стоички одолијевао свим искушењима, недаћама и олујама пролетерског живота и борбе — све од источних обала Сједињених Држава Америке, па до западних — остајући увијек усправан и досљедан циљевима пролетаријата...

Било је то хладне кишовите јесени 1911. године, када је печалба (а не авантура) одвела петнаестогодишњег Марка Ивова у „бијели свијет“ — у Америку. И прва цијена његове младе радне снаге у Невади износила је један долар и педесет центи за радни дан, који је трајао пуних 15 часова. Али, то је био и „први разред“ велике школе живота сваког младог пролетера у капитализму, који себе осјећа људским бићем, припадником најнапредније друштвене класе — радничке класе. И, како се касније показало, Марко је био веома прилежан ученик школе пролетерског живота и класне борбе, школе у којој се стиче свијест и борбеност против капиталиста и њихове експлоатације.

А „други разред“ те исте школе Марко полази већ у својој осамнаестој години, радећи на изградњи бране Биг Крик у Калифорнији. Истина, и прије тога, он је још у рудницима Неваде и других држава схватио „да послодавца не интересујем као човјек, већ само као машина, као роб који ће без поговора извршавати његова наређења“, како пише Марко у својој књизи „За хљебом“. Али, на изградњи поменуте бране група напредних радника организује успјешан штрајк — за боље радне и животне услове, за осмосатни радни дан и за признање синдиката. Овдје Марко већ добија озбиљно „ватрено крштење“.

Штрајкови, мјесеци незапослености, сељакања од једног рудника до другог, од предузећа до предузећа, као и све друге невоље, које прате сваког пролетера у капитализму, нижу се једна за другом. А тај ланац невоља у животу најамног радника Марка И. Куљаче траје преко пола вијека.

Међутим, оно што је најјаче обасјало смисао његовог живота као пролетера — била је неугасива свјетлост Октобарске револуције, били су то одјеци оних дана, који су, како је рекао амерички књижевник Џон Рид, „потресли свијет“. Идеје великог Љењина улиле су свјежу крв и дале нову снагу радничком покрету читавог свијета, у том броју — и радничком покрету Америке. Те су идеје незадрживо захватиле и Марка, чиме је он стекао пуну „диплому“ о завршеној школи живота револуционарног пролетера. Велика је то диплома!

Послије неугасивих одјека Октобарске револуције, који и данас — 110 година од Љењиновог рођења — „потресају свијет“, долазе године и деценије у Марковом животу, када се он (поред надничења за голи живот) сав посвећује ширењу радничке штампе на српскохрватском језику међу Американцима југословенског поријекла. Чикашки „Радник“, а касније „Раднички гласник“, односно „Народни гласник“ имали су у Марку неуморног активисту. Ту активност он је 1936. године пренио и на „Слободну реч“ и њене идеје“.

Руководство „Слободне речи“ и Видовданског конгреса овлашћује Марка Ј. Куљачу за свог повјереника за Западу САД. То је практично значило непрекидно радити за раднички покрет и то „о свом кругу и руху“. Од Чикага до Сан Франциска и од канадске до мексичке границе нема ниједне државе, нити југословенске колоније, коју Марко није прокрстарио, ширећи „Слободну реч“ и њене идеје.

ПОУКА

САМОУК САМ, АКО НЕШТО ЗНАДЕМ;
ПО БРДИМА ЧУВАО САМ ОВЦЕ;
У ШКОЛИ САМ МАЛО НАУЧИО;
У ТУЂИНИ МЛАДОСТ ИЗГУБИО,
АЛ' ОД ЉУДИ НЕШТО САМ ПРИМИО.
ЗА НАГРАДУ ТЕШКА ИСКУШЕЊА
ПРОЈУРИШЕ ПЕДЕСЕТАК ЉЕТА.
САД КАД БИХ СЕ ПОНОВО РОДИО,
ЈА БИХ ЖИВОТ БОЉЕ РАЗУМИО...
МЛАДОСТ ЛУТА И КЛАДЕ ОБАРА,
АЛ' ИСКУСТВО НАУКУ НАМ СТВАРА.
ШТА ЋЕ ЖИВОТ ГДЈЕ ЗДРАВЉЕ НЕ СЛУЖИ,
ИЛ' БОГАТСТВО ГДЈЕ ВЕСЕЉА НЕМА?
БЛАГО ОНОМ КОГА ЗДРАВЉЕ СЛУЖИ
И СВОМ РОДУ БРАТСКУ СЛОГУ ПРУЖИ,
И НА СВОМЕ ДОМУ СРЕТНО ЖИВИ!
НЕМА СРЕЋЕ У ЛУДО БОГАТСТВО.
У ИНТРИГЕ И ЉУДСКО ЛУКАВСТВО!
ВР'ЈЕМЕ ЛЕТИ — МУЊЕВИТО СИНЕ,
А ЧОВЈЕК СЕ ЖИВОТОМ РАЗМИНЕ!
БРИГА СТВАРА — ТЕШКО БРЕМЕ ВУЧЕ
И ПО ЗДРАВЉУ САМОГ СЕБЕ ТУЧЕ!
ЗАШТО ВЛАДЕ ДА СЕ СТАЛНО БИЈУ
И ИСТИНУ ОД НАРОДА КРИЈУ!?
ХАЈТЕ, ЉУДИ, ДА СЕ УПОЗНАМО
И ЖИВОТНО БРЕМЕ ОЛАКШАМО!
СВЕ НА ЗЕМЉИ ШТО ЉУДИ СТВОРИШЕ,
ПОКОЉЕЊА НОВА НАСЛИЈЕДИШЕ!
КО СЕ РАЂА МОРА УМРИЈЕТИ,
НИШТА СОБОМ НЕЋЕ ОДНИЈЕТИ!

Марко И. КУЉАЧА

САМОУКИ ПИСАЦ

Личност Марка Ивова ни је интересантна само као пролетера - револуционара, већ још више као самоуког пјесника, писца и публицисте.

У току пола вијека он је кроз радничке новине у САД и Канади објавио небројено чланака, репортажа, запажања и пјесама. Када би се сви ти Маркови радови сакупили, била би то подебела књига. Врхунац стваралаштва ове врсте јесу двије књиге, које је написао Марко И. Куљача. Прву („За хљебом“) издао је „Обод“ на Цетињу 1969. године. Друга — „Сјећања и успомене“ умножена је у неколико стотина примјерака, које су углавном откупиле библиотеке.

Обје књиге представљају даровито изложени животопис човјека, који је прошао школу живота од чобанчета до класно свјесног пролетера, радничког борца и литерарног ствараоца. Карактеристична је једна мисао, коју у предговору „За хљебом“ излаже Матица исељеника Црне Горе: „...Оно што наочито избија из редова ове књиге и зрачи као одлика нашег човјека који се упорно пробијао кроз шибље и трње мукотрпног печалбарског живота у туђем свијету — јесте снага воље да се издржи најтежи терет, одлучност да се савладају невоље, супротстављање злу и неправди, истрајност да се, усусрет новим сукобима и борбама, корача путем достојним човјека, без компромиса и савијања кичме“. Ово је одиста добро речено о духу и смислу Маркове књиге „За хљебом“. А исто то важи и за другу његову књигу „Сјећања“.

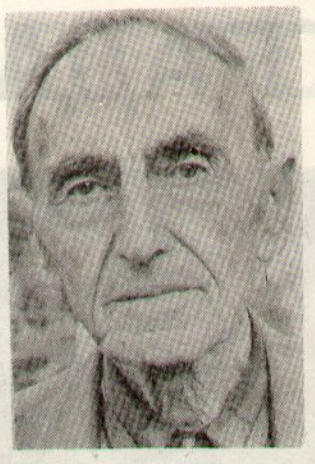

Марко И. Куљача

Двије књиге Марка И. Куљаче у ствари су племенита и снажна порука младима. И није случајно што се књига „За хљебом“ налази у многим школским библиотекама. Из њих могу млади пуно тога да науче, и то на примјерима живота таквих бораца за социјализам као што је Марко И. Куљача.

С времена на вријеме свратим код Марка и његове вриједне супруге Агнесе — у Будви. Наравно, тада разговору нема краја, и нијесу то само личне успомене. Када слушам њих двоје, то је као да гледам уживо снимљени филм из историје наших радника у Америци и Канади: о томе како су од почетка овог вијека наши младићи остављали своју младост и снагу у рудницима, фабрикама, на разним градилиштима — стварајући богатства милионерских породица.

И данас Марко И. Куљача корача кроз живот са чврстим убјеђењем да је као борац био и остао на правом путу, путу који води у неминовну побједу социјализма.

И МЕТАК ЈЕ ЗА ЉУДЕ

(ОДЛОМАК ИЗ СЦЕНАРИЈА ЗА ФИЛМ „ТРИНАЕСТИ ЈУЛ“)

СЦЕНАРИО ЗА ФИЛМ И ТЕЛЕВИЗИЈСКУ СЕРИЈУ О 13. ЈУЛУ — ДАНУ УСТАНКА ЦРНОГОРСКОГ НАРОДА НАПИСАЛИ СУ РАТКО ЂУРОВИЋ, ПУНИША ПЕРОВИЋ, ВУКАШИН МИЋУНОВИЋ, РАДОМИР ШАРАНОВИЋ И МИЛО ЂУКАНОВИЋ. АДАПТАЦИЈУ ТЕКСТА ИЗВРШИО ЈЕ МИРКО КОВАЧ, А ДРАМАТУРГ ЈЕ БОРИСЛАВ ПЕКИЋ

КАМЕНИТА ЗАРАВАН, ниске сељачке куће, обрушене међе. Оронули стари храстови. Велика камена бистијерна и појила. Подне је. Жеђ и сунце.

Стефан, у хладу храстова, лежи, ослоњен лактовима на земљу. Непомично гледа према бистијерни. До бистијерне прилази Душан, скида кошуљу. Један борац захвата кофу воде и полива му да се умије.

Мајор Петар Рајевић разастро секције. Леђима је окренут Стевану.

Двије жене у црном доносе ручак на старој расточеној трпези.

Старица, с козом на узици, зачуђено гледа непозната те људе око бистијерне.

Волујска кола натоварена оружјем мирују на сунцу. Волови машу реповима, бране се од мува.

Тишина је.

Према бистијерни долази капетан Митровић. Узима кофу с водом и пије у дугим гутљајима.

МИТРОВИЋ: — Људи траже да се иде на град. Ја их више не могу задржавати. А ни враћати кућама.

Остатак воде из кофе Митровић изручи на главу.

ДУШАН: — Град ће и сјутра бити овдје.

МИТРОВИЋ: — Град хоће, али неће бити људи.

Старица с козом стоји, посматра Стевана. Стеван се придиже. Узима комад сира с трпезе. Душан прилази до трпезе, одломи комад хљеба и сира, не сиједа, излази из хлада. Хода, једући.

Мајор Петар Рајевић умијеша се у разговор, не дижући очи с карте.

ПЕТАР: — Битке добијају војници. Људи их губе. Нијеси извршио наређење, капетане!

МИТРОВИЋ: — Изврши их ти, мајоре!

Петар подиже дуг и одлучан поглед према Митровићу.

ПЕТАР: — Ја сам овдје да их дајем. А против моторизованих талијанских јединица нема никаквих изгледа ни пјешадија акамоли руља.

Стеван устаје, корача лагано, замишљено, погледа упртог у земљу. Прилази до бистијерне, захвата воду у шаке, пљусне се по лицу. Сунце пече, жега је несношљива.

Митровић се све теже савлађује.

МИТРОВИЋ: — Каквог је смисла имао напад твог батаљона на њемачке тенкове код Цариброда?

ПЕТАР: — Изгубио сам батаљон, уништио један тенк и научио да у рату осјећања служе само непријатељу. Извршити наређење, а послије стављај примједбе.

Стеван корача оборене главе. С пажњом прати сваку ријеч официра.

МИТРОВИЋ: — Народ то не разумије.

ПЕТАР: — Народ је ту да слуша а не да разумије.

Мајор Рајевић узима дурбин, удаљује се од бистијерне, излази на извишицу, осматра град. Капе-

ИГРЕ ЈУГА 1980.

Јуни је био мјесец дого вора о концепцији овогодишњих Игара југа. Пред ставници заинтересованих општина састали су се неколико пута у Титограду око организовања овогодишњег фестивала. Главни проблем су средства, којих је ове године било знатно мање него до сада. То је било пресудно и код избора програма, па је он скромнији него протеклих година.

Почетак Игара југа пре двиђен је за 12. јул. Умјесто централне свечаности отварања фестивала, у свим градовима ће у исто вријеме почети програм. Тиме ће се свечано обиљежити Дан устанка црногорског народа.

Будва ове године учествује с мањим средствима него досад. Недостатак простора за извођење програма и оскудица средстава условили су да се Културни центар оријентише на мање и јефтиније програме, што не значи да по квалитету заостају за оним скупим. Надамо се да ћемо ове године у Будви видјети Ружицу Сокић с монодрамама „Теби моја Долорес“ и „Зорка“, казивање „Иво Лола Рибар“ и позориште „ИТД“ из Загреба с представом „Случајна смрт једног анархисте“.

На ликовном плану би ће активније него прошле године: 14 југословенских ликовних стваралаца бораviће и радити у градовима Црногорског приморја. Дјела која настану у овом периоду биће приказана на изложбама у оквиру манифестације Игре југа.

Више пјевача и група фолклора из Црне Горе биће представљено туристима и гостима дуж наше обале. Поред њих, видјећемо и чути два ансамбла из Совјетског Савеза — „Бељајев“ и „Плаве гитаре“ — и шансоњере Хрвоја Хегедушића и Миладина Шобића

Овај програм сачинио је Савјет Игара југа састављен од представника Републичког центра за културу и општинских центара, суочавајући се с великим финансијским тешкоћама због којих је било дошло у питање организовање ове традиционалне манифестације.

Брана ЛИЈЕШЕВИЋ

МУЗЕЈ ПОД ВЕДРИМ НЕБОМ

Црна Гора би у најскорије вријеме требала да добије етно-парк, односно музеј под ведрим небом, гдје би на једном мјесту биле приказане многе културне вриједности ширег региона.

— О оснивању етно-парка било је недавно ријечи у Црногорској академији наука и умјетности и на састанку етнолога Црне Горе, рекао нам је Станко Паповић, кустос Музеја у Будви. — То је веома актуелно питање и културни радници у Републици су сагласни да је такав музеј потребан. Туристи, нарочито инострани, све више хрле у Црну Гору и збиља је потребно учинити много веће напоре да им се културно благо, посебно богати етнографски материјал, учини доступним. Осим у класичне музеје госте мало гдје друговодимо. А много је тога што им се може показати другдје и на други начин.

Колико је музеј под ведрим небом оригинална идеја најбоље показује примјер Сканзена у Шведској: годишње етно-парк у овој земљи посјети око два милиона лица. У нашој земљи неки покушаји су чињени у Хрватској и Словенији.

Културни радници Црне Горе предложили су двије локације за будући етно-парк. Обје се налазе поред новог пута који повезује Будву и Цетиње: Брајићи у нашој и Обзовица у цетињској општини.

— Чини се да је боља локација у Брајићима — истиче Паповић. Село лежи на заравни, има пуно старих објеката, страдало је у многим ратовима, а нарочито у посљедњем, када је попаљено. У њему је данас мало жи теља, па је и то разлог да се ту формира етно-парк.

Туристима, домаћим и страним, који бораве дуж Црногорског приморја, а посећују Ловћен и Цетиње, у етно-парку би била представљена народна архитектура Црне Горе са свим карактеристикама (паштровска кућа, дурмиторски савардак, васојевићка кула).

У оваквом музеју радили би момци и дјевојке у народним ношњама, приказујући туристима обичаје који су почели да ишчезавају.

— Идеја је изузетна и није је тешко реализовати. У Републици постоји расположење, и сада су „на потезу“ архитекти, сликари, географи и историчари. Туризам би тиме много добио, каже Паповић.

Г.

Успјела музичка смотра

Концертом Симфонијског оркестра Радио-телевизије Титоград, којим је дириговао Радован Паповић уз учешће солиста Вјере Мирановић-Микић, Константина Ивановића и Лидије Фердинанди — Скендер, завршен је девети по реду југословенски фестивал озбиљне музике „Дани музике Свети Стефан — Будва“.

Од 20. до 28. јуна око 150 музичких умјетника из свих република и покрајина извело је 12 концерата на терасама Светог Стефана, у Будви и Петровцу. На програму су била дјела Бетовена, Баха, Моцарта, Вивалдија, Чајковског, Дебисија, Прокофјева, Листа, Шумана, Шопена и неколико наших истакнутих аутора. Наступили су симфонијски оркестри радио-телевизија Титоград и Приштина, Школа за музичке таленте СР Србије из Ћуприје. Од појединаца треба поменути Владимира Везенковског (обоа), Јосипа Климу (виолина), Иванку Бољковац (сопран), Сабиру Хајдаровић (мецосопран), Ласла Хорвата (виола), Миомира Витаса (сопран), Ксенију Јанковић (виолончело) и пијанисте Мирну Нохту, Јурицу Мураиа, Јасмину Чакар, Аленку и Игора Деклеву, Марију Баш, Дуњу Кашански, Вишњу Зековић, Александру Романић, Звонимира Крнетића, Наду Кецман, диригенте Бахри Чељу, Бранка Зеновића и Радована Паповића.

На фестивалу је премијерно изведена свита за клавир и симфонијски оркестар „15. април 1979.“ истакнутог црногорског композитора Бранка Зеновића.

— Извођачки ниво умјетника на овом фестивалу имао је највиши домет — истиче музички критичар из Љубљане, пијаниста Леон Енгелман. — Тешко је било кога издвајати: концерти су били веома успјешни. Оно што посебно охрабрује јесте да је публике било нешто више него ранијих сезона. Показало се да је добро то што је фестивал помјерен за крај јуна. Тада на овом подручју борави приличан број страних гостију, а познато је да су они љубитељи класичне музике.

Организатори ове успјеле музичке смотре — Удружење музичких умјетника Црне Горе, Савез музичких умјетника Југославије и Културни центар из Будве учинили су све да концерти што боље успију. **Г. С.**

ИЗЛОЖБА НАИВНИХ СЛИКАРА ХЛЕБИНСКЕ ШКОЛЕ

У Галерији на Светом Стефану отворена је 22. јуна изложба наивних сликара из Хлебина. Изложбу је отворио пјесник и културни радник Гојко Дапчевић својом поемом о петнаестоаприлској катастрофи. Секретар музеја из Копривнице, који је збирку од 48 дјела предао на поклон граду Будви и Модерној галерији, говорио је о настанку Хлебинске школе и њеном покретачу Крсту Хегедушићу.

Акцији, коју су покренули Иван и Јосип Генералић, и великом одзиву сликара захваљујемо што сада имамо лијепу и вриједну збирку чија појединадјела спадају у сам врх југословенског наивног сликарства. Б. Л.

тан Митровић обраћа се Стевану који хода, улази у сјенку храста, окренут леђима.

МИТРОВИЋ: — Шта да радим?

Стеван се не осврће. Душан прије Митровићу.

ДУШАН: — Изврши мајорово наређење. То је и порука Врховне команде. Повуци нашу чету, онда ће и остале напустити положаје.

Митровић прилази до трпезе са обједом. Клекне на кољена. Једе.

На путу према бистијерни појављује се група сељака. Без оружја су. Жустрим корацима прилазе. Међу њима је Брко. Јак сељак, живих пламених очију. Сви су задихани,ознојени. Сувоњав сељак обраћа се Душану, замуцкује:

— Шта мисле ови комунисти! Царнули Талијане, па сад не знају шта ће!

Брко је одлучнији. Прилази до Митровића који и даље клечи за трпезом:

— Има ли овдје главног?

МИТРОВИЋ: — Има! Што ће ти?

БРКО — Да нам се да оружје!

Прилази Душан. Глас му је одлучан, строг:

— Оружје се чува за војску!

Гласови сељака надвикују се:

— Шта смо ми него војска који матрак!

— Што нас раздвајате?

— Хоћемо и ми да се боримо!

Митровић устаје иза трпезе. Стеван је по страни. Не ступа у разговор ни с ким. Душан љутито одговара сељацима:

— Још није вријеме да све покренемо у борбу.

СУВОЊАВИ: — Што започињасте кад није вријеме?

ДУШАН: — Овдје постоји команда и зна се ко одлучује.

БРКО: — Да се зна, већ би ишли на град. Млаћарија, лаћамија. Треба ово неко паметан да води!

Брко отпљуну у прашину. Нагло се окрену и пође. За њим крену и сељаци. Зауставља их Стеванов глас:

— Станите!

Брко се осврне, угледа Стевана, препознаје га. Лице му се разведри. Стеван крену одлучним кораком до волујских кола. Брко за њим, Стеван узима оружје, дијели га сељацима. Задовољно прихватају. Озарена лица, Брко гледа Стевана.

БРКО: — Ја тебе познајем.

СТЕВАН: — И ја тебе! Срећно!

Сељаци одлазе.

Стеван облачи блузу, ставља опасач и револвер преко ње. Митровић стоји као окамењен, изненађен Стевановом одлуком.

ДУШАН: — Шта ово значи? Не можеш на своју руку мијењати директиву! Речено је да се градови не нападају и да се народ врати кућама.

СТЕВАН: — Али, народ то неће! Народ хоће на град.

ДУШАН: — Без директиве не може! Била би то наша грешка.

Јара подрхтава. Стеван долази до бистијерне. Пије воду. Умије се. Душан га упозорава:

— Стеване, за то се добија метак у чело.

СТЕВАН: — И метак је за људе.

ДУШАН: — У том случају, скидам са себе сваку одговорност.

СТЕВАН: — А ја је — преузимам!

Стеван пође. Митровић га прати. Стеван силази према устаничким положајима. Његов корак је жустар. Шодер пршти под његовим стопалима. Иза заклона придиже се Периша Благотин. Дочека Стевана:

— Не чекамо више! Сами ћемо на град!

СТЕВАН: — И ми с вама, Периша!

То се преноси од уста до уста. Како Стеван наилази, борци подижу главу, устају из камењара. Придижу се и на брежуљцима. Стеван хода између њих. Сви хоће да га виде. Ничу наоружани устаници.

ПРЕДСТАВЉАМО НОВУ КЊИГУ ПЈЕСАМА БОШКА БОГЕТИЋА

„НОВИ ВРТ У БУДВИ“

ПЈЕСНИК, КРИТИЧАР И ЕСЕЈИСТ, БОШКО БОГЕТИЋ РОЂЕН ЈЕ У ГОРОВИЋИМА (ГОРЊИ ГРБАЉ) 19. МАЈА 1940. ГОДИНЕ. ОСНОВНУ ШКОЛУ ЗАВРШИО ЈЕ У БУДВИ, ГИМНАЗИЈУ У КОТОРУ, А СТУДИЈЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ НА ФИЛОЛОШКОМ ФАКУЛТЕТУ У БЕОГРАДУ. БИО ЈЕ ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК У ИЗДАВАЧКОМ ПРЕДУЗЕЋУ „РАД“ У БЕОГРАДУ, А САДА РАДИ У САВЕЗНОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ СОЦИЈАЛИСТИЧКОГ САВЕЗА РАДНОГ НАРОДА ЈУГОСЛАВИЈЕ КАО СЕКРЕТАР ОДБОРА ЗА КУЛТУРУ.

ОБЈАВИО ЈЕ ЧЕТИРИ КЊИГЕ ПЈЕСАМА: **БРАТ ПРЕМА БРАТУ** („НОЛИТ“ 1968), **ГРЕШНИ БОКОР** („ПРОСВЈЕТА“ 1971), **ВРТ У БУДВИ** („ГЛАС“ 1976) И **БОГ МЕЂУ ЧОКОТИМА** („ПРОСВЈЕТА“ 1977). УСКОРО МУ У ИЗДАЊУ БЕОГРАДСКОГ ИЗДАВАЧКОГ ГРАФИЧКОГ ЗАВОДА ИЗ ШТАМПЕ ИЗЛАЗИ КЊИГА КРИТИКА И ЕСЕЈА О ПОЕЗИЈИ **МАЈСТОРИ ИЗ НЕСАНИЦЕ**, А У ИЗДАЊУ „ДЈЕЧЈИХ НОВИНА“ КЊИГА ПЈЕСАМА ЗА ДЈЕЦУ — **СКАКАВАЦ У ЗЕЛЕНОМ ФРАКУ.**

САДА РАДИ НА КЊИЗИ ПРИПОВЈЕДАКА **НОЋАС ЋУ ДА СЕ ОЖЕНИМ** И НА КЊИЗИ ПОЕЗИЈЕ — **НОВИ ВРТ У БУДВИ** ИЗ КОЈЕ ОБЈАВЉУЈЕМО НЕКОЛИКО ПЈЕСАМА.

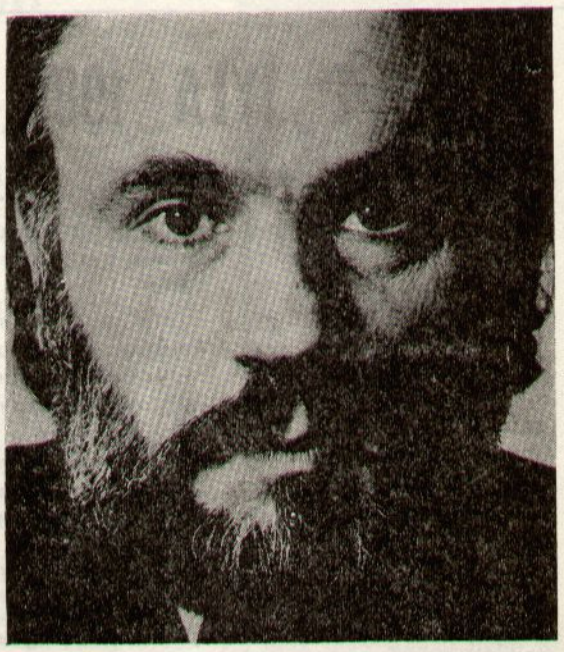

Бошко Богетић

ПРВА РУЖА

МОРЕ ЈЕ РАСПУКЛО ИСПОД ВЕСЛА.
ЈЕЧИ ИЗ ДУБИНЕ, ЈЕЧИ С НЕБА.
ОЛУЈА ИЗ НЕКИХ УСТА ВРТ ЈЕ ТРЕСЛА
ДОК ИСХОДИ ДАН ИЗ ХЛЕБА.

СВЕ СУ СОБЕ ПУНЕ ГРЧА,
ЗАМЕТАКА НЕЧУЈНОГ РАСТЕЊА ТРАВЕ,
И ДАМАРА ПОЛОМЉЕНОГ ВРЧА,
И БУЂЕЊА РАСЦВЕТАЛЕ ЈАВЕ.

ПО СТАЗАМА, У РАЗВАЛИНАМА ВОЊА,
САДА КАД СЕ ЦЕЛА ПРИРОДА ПЛОДИ,
ЈУТРОШЊИ ПРДЕЖ АДСКИХ КОЊА
КОЈЕ МОРЕ МЕЋ ЉУДЕ ДОВОДИ.

ПРИРОДА ЈЕ ПУНА ВРАЖЈЕГ КОТА.
ПРИРОДА ЈЕ ПУНА ЈЕЗЕ ШТО МЕ ЧЕКА.
ОДАЉИЛА СЕ ЊЕНА ДОБРОТА,
А УВЕК ЈЕ БИЛА УЗ ЧОВЕКА.

ДРУГА РУЖА

САЗРЕЋЕ НОВИ СМИСАО У ПЛОДУ
ВРТА ИСПРЕД ТВОЈИХ УСТА,
МИРОВАЋЕ БЕЗ ПРИСЕНКА У РОДУ
МОРА И ЧОВЕКА СРЕД АВГУСТА.

ЗАТИЦАЋЕ ЈУТРО ТВРДИ БЕДЕМ
У РИБАМА КАКО СЕ БЕЛАСА
ДОК ИХ СТРАСНО ЈЕДЕМ
ИЗМЕЋ ВИТКИХ БЕДАРА ТАЛАСА.

УМЕСТО СКРИВЕНЕ НЕПОГОДЕ
НИЦАЋЕ ИЗ ЗЕМЉЕ СВАКО ВЕЧЕ
НОВИ ШАПАТИ ПРИРОДЕ
ДА ЉУДЕ И ВРТОВЕ ИЗЛЕЧЕ.

ПОВИЈЕН У ЈУТАРЊЕМ МЛЕКУ
ИЗНАД ПРИСОЈА И ЛУКА
ГРЕЈАЋЕ СУНЦЕ У ЧОВЕКУ
ТВОЈ ВРТ НОВИХ ЈАБУКА.

ТРЕЋА РУЖА

МИСЛИО САМ ДА ЈЕ КАМЕН У МРЕЖИ,
А РИБА У ВЕТРУ УМЕСТО ПТИЦЕ,
ДА ПТИЦА НА ДНУ МОРА ЛЕЖИ
ПАЛА СА БРЕЖУЉКА У СЛАНЕ ТМИЦЕ.

ЗЕМЉА СЕ ЗВЕРИЊЕ ТРЕСЕ И ЈЕЖИ,
А СУНЦЕ НА ИЗГРЕВУ МРАЧИ.
ЦРНО СТАДО НЕБОМ БЛЕЈИ И БЕЖИ,
ЗМИЈЕ СУ У ЧУДУ ЗАСТАЛИ ПЛИВАЧИ.

НА ПОЧЕТКУ И НА КРАЈУ
ЗЛО ЈЕ КАО ЉУБАВ БУЈНО,
РИБАРИ ЗА УТЕХУ УВЕК ЗНАЈУ
КАД ЈЕ ПЛАВО, А КАД ОЛУЈНО.

СКЕЛЕТЕ РУЖА ПОКУПЕ У ВРТУ,
СА ЛАТИЦА ОТРЕСУ СМРТ И КРЕЧ,
УЛОВЕ МАКАР НЕКУ КРТУ
И ТОПЛУ СРЕД ПУЧИНЕ РЕЧ.

ЧЕТВРТА РУЖА

Хоћеш зелене планине пуне млека,
Одојчад у колевци заљуљаног мора,
На јастуку који доноси река
Да режеш воће из земаљских пора.

Хоћеш на обронку нова огњишта
Пуна мирисне ватре, а не пепела,
Да потапаш руке у изворишта
Бистра иза човјековог чела.

Хоћеш за мене да имаш гумно.
Сазидај оно исто, од истог камена,
И чекај да исклија умно
Зрно из дубине времена.

Хоћеш много соли у мору, и меда
У пчелама које над цветовима лете,
Бедем да сваком отворити се не да,
Винограде свеже и космос без сете.

ПЕТА РУЖА

ПЕРОМ У ЗАЛАЗАК НАДМАШУЈЕМ СМРТ,
ЧУЈУ СЕ ЗВУЦИ АДСКОГ РОГА.
БРДА СУ МОЈЕ ЛАЂЕ, А ПУЧИНА ВРТ
НЕКОГ ДАВНО ЗАБОРАВЉЕНОГ БОГА.

РАСПРАВА ТРАВА САД ЈЕ У МОМ СТОЛУ
И ЦЕО ГРАД СЛУША НЕЖНЕ РЕЧИ.
ОСТАВЉЕНО НА КАМЕНОМ ПРЕСТОЛУ
ТАЈНАМА ДУБИНЕ ТРАВА СРЦЕ ЛЕЧИ.

ИЗЛАЗЕ ЗМИЈЕ ИЗ СУВИХ МЕЂА,
РОНЕ КОЊИ С ЈЕЗИКОМ ИЗВАН ВРЕМЕНА
И ТАРУ О ХОРИЗОНТ УМОРНА ЛЕЂА
ПУНИ СНАГЕ И КОЊСКОГ СЕМЕНА.

ТИШИНА ЈЕ ОПЕТ ИЗНАД ВОДА
ЗАМУЂЕНИХ СРЕД ЗАВИЧАЈА БЕЗ ПТИЦА,
ТИШИНА СВАЉЕНИХ КУЋА И НАРОДА
СКРШЕНИХ РУКУ И ЗГРЧЕНА ЛИЦА.

ШЕСТА РУЖА

РУЖЕ СУ ЖЕНЕ С ТЕЛОМ ПЛОДА.
МИРИШУ ОД ЊИХ ВРТОВИ И ПОСТЕЉЕ.
НАЈЛЕПШЕ СУ ТАЈНЕ МУШКОГ РОДА.
ДЕВИЦЕ СУ МОРА ОД СМЕХА БЕЉЕ.

РУЖЕ СУ ДЕВОЈКЕ ДОШЛЕ ИЗ БРДА.
УЗ ВОДУ ПРИСЛАЊАЈУ ЦРВЕНЕ ОБРАЗЕ.
АКО ИХ УБЕРЕ РУКА ГРУБА И ТВРДА,
ИЗ ЗАГРЉАЈА ЈОШ НЕЖНИЈЕ ИЗЛАЗЕ.

РУЖЕ СУ ЉУБАВНИЦЕ МИРИСНЕ КРВИ.
КАД ЗАСПИМ У ВРТУ, ПОД НЕБОМ,
ЉУБАВНИК САМ КОЈИ ИХ ОБЉУБИ ПРВИ,
ПА МЕ НАХРАНЕ ЦВЕТОВИМА КАО
ХЛЕБОМ.

РУЖЕ СУ ВЕЧНЕ ВАРКЕ МОГА БИЋА.
ЦВЕТАЈУ ИСПОД МЕСЕЧЕВИХ МЕНА.
КРИЈУ У СЕБИ МНОГО ГУСТИХ ПИЋА
И ТАЈНИ УЗЕТИХ ОД ЖЕНА.

СЕДМА РУЖА

Жене су руже, цветају у вече
Препуне мора као зделе.
Која их то божанска секира засече
Између две обале, обле и беле.

Девојке су руже чији су вртови плажс,
Таласи и весело заљуљане барке.
Море је вртлар кога у љубави траже,
Чисто наручје за снове и варке.

Љубавнице су руже из собне дивљине.
Ветар не зна како на јастуку миришу
Из белог понора кад им црна шкољка
зине,
Постеља мека и чиста пред кишу.

Жене су бразде и мирис у уљу,
Вечно отицање даљином занетих река,
Реч иза самих зуба рибе у муљу,
Жене су вода која дављеника чека.

ОСМА РУЖА

Празне су и саме вечерње барке,
Лозе пуне вина и густог пламена.
Убијено је стабло, полуделе шарке
У залазак сунца, у листовима камена.

Топла је љубав на твојим бедемима,
Граде.
Буђење — пчелињак изјутри много речи.
Тајне небеске отвори над рукосаде,
Дан новим зракама људима замлечи!

Твоје барке су у земљи, у дубини.
Твоје бразде су у жени, у месу.
Отвори их, Граде, по тајној месечини
Ко пупољке шуме у отврдлом лесу.

Море је здела моје крви.
Зна ветар у травама разапета бедра.
Дува с кућног прага и лагано мрви
По пучини носећ поломљена једра.

ДЕВЕТА РУЖА

Родитељима је остала само стена.
Из ње бистри жубор хладног зденца,
Блага радост на дну самих вена —
Плешће живот дане попут венца.

Остало је у небу облака за кишу,
Доста сунца да људску моћ огреје,
Да човек и камен опет замиришу
И наранџа — жена у врту се смеје.

Остала су им лица отврдла у гори:
Из њих стабла хује и звериње патич
Мора и коња препуни су обори.
Отац ћути, а смеје се мати.

Родитељима остају земаљска рођења
Од којих миришу сва вимена кравља,
Пукотине врхова у зори и рана буђења
Испод орлових крила пуних здравља.

ДЕСЕТА РУЖА

Море је корен вирова и свих сазнања
Отворено у пољу прочитане књиге,
Странице сланог искуства и незнања,
Море је заорано у хлеб и бриге.

У плодовима другарство, тањири
Будућих обеда на гумну, под лозом,
Постају наједном смисао много шири
Од цветова спаљених нашом нервозом.

Избија из зрна снага земље и плуга.
Клијање сунцем обасја дубину.
Понори сазру у нове вртове југа
И корен вирова опет шикне у висину.

Почетак јутра је на дну мора,
У том стаблу сва наша горчина, љубави.
Знајући у брегoвима занос пора
Најбоље је и мисао да сазри у глави.

ЗА МЛАДЕ * О МЛАДИМА * МЛАДИ О СЕБИ

УЗ СТОГОДИШЊИЦУ РОЂЕЊА ВЛАДИСЛАВА ПЕТКОВИЋА ДИСА

ПРОКЛЕТИ ПЈЕСНИК ОТУЂЕНОСТИ

Дис

Слављен, оспораван и нападан (Скерлић је за њега рекао да је „један од оних несрећних људи у чију је слабу главу ударило јако вино литературе“, човјек чије пјесме „немају никаквог смисла“ и остају „бесцильна гомила празних ријечи“), Владислав Петковић Дис (1880 — 1917) је својом лириком наслућивања, сновиђења и унутрашњих немира извршио праву револуцију у до тада владајућим пјесничким системима и вриједностима.

Једна од најоригиналнијих личности у српској поезији новијега времена, Дис је трагао у најдубљим и најскривенијим слојевима свога бића — тамо гдје се преплићу сан и јава у чудесне спојеве понорних слутњи и мућевитих озарења. Његове пјесме у збици, **„Утопљене душе“** ни су хармоничне, непосредне и јасне, нити прегалачке и здраве, већ често несрећене, фрагментарне и недорађене, пуне нејасних наслућивања и тајанства, мрачне, болесничке, клонуле, са задахом смрти и ништавила. То и није тешко схватити ако се има у виду да је њихов аутор боемским начином живота, изван друштвених норми грађанског свијета, одударао од тадашњих схема грађанске културе и дјеловао као отпадник и „проклети пјесник отуђености“.

Визионар и пророк пјесничке револуције, Дис у животу није био пркосан и бескомпромисан борац, већ је настојао да се прилагоди захтјевима друштва у коме је живио. Плод таквог напора биле су патриотске пјесме у књизи **„Ми чекамо цара“**, али ти његови покушаји чи су били прихваћени као пружена рука кајања и помирења. Зато је,самотан и меланхоличан, највише био окренут себи и, пренадражено осјетљив, био трајно опсједнут смрћу.

Владислав Петковић Дис, пјесник „Нирване“, био је у епохи модернизма један од првих пјесника који су тражили „заумну ријеч“ као тај ни камен пјесничке мудрости. Како неко рече, он је, више него многи српски пјесници његова доба, био на доброме трагу, чудесно разумијевајући тада још неуобичајени нови „језик културе епохе“, гласове сутрашњице и будућа значења симбола и ријечи. Ријечи које нису ништа објашњавале, нити доказивале, већ, тајанствене и чедне, спојене у несвакидашњи мелодијски склад, суге рисале пјесникове емоције у њиховом изворном, најаутентичнијем стању.

На крају, поменимо неколико Дисових пјесама антологијске вриједности: **„Тамница“, „Нирвана“, „Са заклопљеним очима“, „Недовршене речи“, „Међу својима“, „Недовршене песме“** и **„Можда спава“.**

Можда спава

Заборавио сам јутрос песму једну ја,
Песму једну у сну што сам сву ноћ слушао:
Да је чујем, узалуд сам данас кушао;
Ко̀ да је песма била срећа моја сва.
Заборавио сам јутрос песму једну ја.

У сну своме нисам знао за буђења моћ,
И да земљи треба сунца, јутра, зоре;
Да у дану губе звезде беле одоре;
Бледи месец да се креће у умрлу ноћ.
У сну своме нисам знао за буђења моћ.

Ја сад једва могу знати да имадох сна,
И у њему очи неке, небо нечије,
Неко лице, не знам какво, можда дечије,
Стару песму, старе звезде, неки стари дан.
Ја сад једва могу знати да имадох сан.

Ја сад немам своју драгу, и њен не знам
глас;
Не знам место на ком живи или почива;
Не знам зашто њу и сан ми јава покрива:
Можда спава, а гроб тужно негује јој стас.
Ја сад немам своју драгу, и њен не знам
глас.

Можда спава са очима изван сваког зла,
Изван ствари- илузија, изван живота,
И с њом спава, невиђена, њена лепота;
Можда живи и доћи ће после овог сна.
Можда спава са очима изван сваког зла.

Да живот буде љубав

Дођите, дјецо цијелог свијета. Дјецо, црна, бијела, жута, дођите у Југославију, земљу на Балкану. Својим рукицама градите куле од пијеска, баците пушке и машинке, доста је било рата, градите земљу у којој ће живот бити љубав. Ухватите се у коло. Највеће коло цијелог свијета, избришите границе између земаља, држава и континената, нека то буде највеће коло, коло дјеце цијелог свијета.

Свака дјевојчица на свијету је иста. Њен свијет на сваком континенту чине лутке, споменари и украшене хаљинице. Сваки дјечак је исти. Ратоборан, с пушком у руци, ведрог и раздраганог погледа. Зато, дјецо цијелог свијета, градите земљу, гдје ће живот бити љубав, живот без рата и терора. Градите земљу у којој ће сва дјеца расти под звијездом слободе и без горчине у срцу.

Виолета МИТРОВИЋ

АНЕГДОТЕ

НИ ПЕТ ПАРА

Пјесник Малерб био је познат по тврдичлуку. Док је једне вечери ишао својој кући, а слуга му бакљом освјетљавао пут, сретне га нек играћанин, који је себе сматрао веома паметним, и поче да му досађује неким глупостима.

— Довиђења, господине — прекиде га Малерб — због вас ми је изгорело свјетло за пет суа, а све што сте ми испричали не вриједи ни пола суа.

ГЕОГРАФИЈА

Познати француски књижевник Анатол Франс много је желио да види Сицилију, па је једног дана ту своју намјеру саопштио својој куварици, која га упита:

— А хоћете ли вечерас доћи на вечеру?

ГРЕШКА

Проналазач пароброда Фултон понудио је Наполеону свој проналазак за француску морнарицу, али га Бонапарта одби, јер му се изум учинио фантастичним и неостварљивим.

Послије више година, када је као заточеник живио на Светој Јелени, Наполеон је чуо да је Фултон успио да сагради пароброд и да његов проналазак има велику будућност.

— Изгубио сам империју онога дана кад сам одбио Фултона — рекао је Наполеон.

ДОБАР ОДГОВОР ПАРА ВРЕДИ

Аутомобилски магнат Форд пошао је 1928. године на љетовање, али колима неке друге компаније. Новинарима који су га салетјели питањима зашто се не вози аутомобилом своје производње, Форд је одговорио:

— Сад кад сам на одмору, мени се не жури, па се не возим „Фордом“.

Сафет Зец: Маршал Тито, 1979.

Име свима знано

(Одломак)

Тито — име знано свима,
симбол борбе сужњевима,
путоказ ка вису среће
што угаснут никад неће

Болно је без њега бити
радост њим се поносити.
Он је био свију дика —
вођа храбрих побједника.

Јунус Међедовић

СТВАРАЛАШТВО МЛАДИХ

Збогом, дјетињство

РАЗМИШЉАМ О ДЈЕТИЊСТВУ које полако остаје иза мене, сањалачки и тајанствено се крије у набујалој трави, ливадама и тек распупљалим пролећним воћкама.

Осјећам да стојим на мосту између дјетињства и младости на мосту са којег су готово сви отишли — зову ме и машу са оне друге обале.

Сјетим се ливада послије кише. Тражимо у трави пужурке, оне велике са црвенкастим пјегама. Дружимо се с лептирима, тајанственим малим летачима што се поне кад увуку у наше снове.

Онда, опет, пред очима ми је поточић што свјетлуца у маховини. По њему плове лађе од папира а ми „Индијанци наших прерија“ љешкарамо у прашини. Лица нам замазана од купина, а папучице на ногама наопачке обувене. „Дубоко смо замишљени“, јер не можемо наћи прави одговор на нека „вјечита“ питања: ко на небу држи Мјесец? Како се море не излије и нестане без трага кад се земља окреће?

Гдје ли су сад моји пријатељи из дјетињства? Цека се љути на нас због свог старог надимка, не носи више индијанске мокасине, не чешља косу у плетенице на комадима јој је завидио чак и „вилика поглавица племена“.

Гдје су Тања, Миро, Ивана, Љупче? Тражим их на нашим игралиштима, ливадама, у шупи „Код три ћопава магарца“. Они су ту, поред мене, а чини ми се да живе у неком другом свијету. Пролазе поред мене, занесено, са чудним пламом у очима. У пролазу склањају ми немирну коврџу са чела, загонетно се закикоћу и нестају.

Поново ми одлутају мисли. Сјетим се озвјездане љетне вечери. Закитили смо ко се свицима, а хтјели би смо да дохватимо звијезде које нам изгледају тако близу.

Прену ме нечији кораци. Угледам: скакуће још један путник из дјетињства, тамнооки са од сунца поплављеном косом.

Пада мрак и град је већ жут од свјетиљки. Улице су влажне од вечерње росе. Пријатељски ми пружа руку док весело чаврљамо, пушта јући да ријечи иду испред нас, клизећи преко асфалта што сија у мраку.

Усиљени и свечани кукамо на врата одраслих, чувајући у себи мрвицу дјетињства.

Маја УСАНЧЕВИЋ

Спорт

ГОСТ РЕДАКЦИЈЕ: ИНГЕМАР СТЕНМАРК, НЕНАДМАШНИ СМУЧАР

Комплименти нашој репрезентацији

СЕДАМ ДАНА био је у центру пажње у нашем најекскузивнијем љетовалишту. У његовом друштву подједнако су жељели да буду млади и стари, домаћи и страни гости, љубитељи бијелог спорта и они који за њега много не хају.

Преплануо од јунског сунца Ингемар Стенмарк, плавокоси **Швеђанин,** ненадмашни ас бијелих стаза, побједник у 51 трци за свјетски куп (то до сада ником није пошло за руком) и осваја ч три свјетска купа у слалому и велеслалому, највише је, пак, желио да буде сам. Такав је, кажу, увијек — ћутљив, веома шкрт на ријечима, а необично вриједан на тренингу и на такмичењима. Они који га прате на разним тркама широм Европе и свијета кажу да избјегава новинаре и фоторепортере у што смо се увјерили првих дана његовог боравка на Светом Стефану. Ипак, топло медитеранско сунце и јединствене плаже Светог Стефана мало су „откравиле“ „леденог шампиона“.

Ингемар Стенмарк

— Одушевљен сам вашим љетовалиштем — мало гдје ми је било тако лијепо — рекао је на почетку разговора Стенмарк. — Море је овдје необично бистро и плаво, плаже су ненадмашне, зеленила има у изобиљу. А, тек тај стари град.

— Овдје сте вјежбали интензивно: трчали по двадесетак километара дневно, пливали, скијали на води. Да ли је то био дио вашег трепинга?

— Не био је то прави, истински одмор. Знате, ја се никада не смијем сасвим опустити. Иначе, прави тренинг почиње у септембру. До тада ћу боравити мало у Шведској, мало у Монаку, гдје сам се од скора и населио. Тамо живим већ два мјесеца и заволио са Медитеран.

— Први пут сте у Светом Стефану, али не и у нашој земљи. Шта мислите о нашим смучарским теренима?

— Видио сам једино Кранску гору и могу рећи да је изванредна. То је модеран европски смучарски центар.

— Често сте са нашим скијашима, нарочито у по сљедње вријеме. Што бисте рекли о њима, о шансама на Олимпијади у Сарајеву?

Није куртоазија — то истински мислим — ваши скијаши су веома добри. Њихово вријеме долази, рекао бих тек ће стићи и прави резултати.

Боравак на Светом Стефану био је награда Стенмарку за успјешне резултате постигнуте на смучкама „Елана“. Поред њега, наша позната фирма из Бегуња овдје је омогућила седмодневни одмор нашим асовима Куралту, Стрелу и Франку, тренеру Вогринецу његовом помоћнику Водовнику, женској екипи коју чине Завадлова Јерманова и Ђернигова. Били су ту и чувени Бохумил Земан, Зигфрид Инауер и још неки. И на крају једна новост: на Светом Стефану Стенмарк је потписао нови уговор са „Еланом“ — носиће њихове скије још четири године!

С. Греговић

ИЗ ПРОШЛОСТИ НАШЕГА КРАЈА

Гусари из Будве

У првој половини XIV вијека Будвани су нападали дубровачке бродове, због чега су проглашени за гусаре и као такви кажњавани. Дубровчани су предлагали Венецији да Будву разори због тога што је „опасна за трговину на мору“. Интересантно је да су у то вријеме помињење само активност Будве, а не и осталих зетских градова.

Постоје вјероватноћа да је Будва неко вријеме била под влашћу српског патријарха. Дубровчани су, наиме, када је у мају 1360. године дошло до преговора о миру између њих и Будвана, тражили неку врсту гаранције, односно сагласност и потврду српског патријарха да ће мир бити поштован. Будвани — било је предвиђено — нису смјели држати наоружану барку која је толико пута уз немиравала трговце. Представници Будве требало је да се закуну и за људе са свога подручја да неће нападати Дубровник, односно да ће предати Дубровчанима оне који наставе са гусарењем. Захтјев да патријарх потврди и „благослови“ тај уговор подразумијева да је Будва у то вријеме била под његовом влашћу.

„... Сами знате колико су ови људи слободни“!...

Крвили су се с Турцима, Млечићима, Аустријанцима, Французима и, не ријетко, међу собом. Плијенили су стоку једни другима, пљачкали и црно испод ноката, мирили се, кумили и братимили — пребијали главе за главе, ране за ране и плијенове за плијенове — па опет настављали по старом. Жалили су се кнезови и племенски главари владикама и митрополитима, а ови заклињали, проклињали и пријетили, писали племенима и „провидурима од Котора и Арбаније“ да и они нешто предузму како би се ред „у крајину“ успоставио.

У фебруару 1691. године Висарион Бајица, владика цетињски, ко зна по који пут, обратио се Петру Дуоду, которском сопрапровидуру, жалећи се како му Паштровићи разгоне и кољу стоку црковну. „И сад су ми заклали три брава“ — пише он и тражи суд и правду: „да нам чините платит ово имање што су узели црковно“. Он предлаже и како да се то учини: „Може им ваше господство задржати плате и бешкот што им давате... и још ви се молимо да их кастигате и запријетите (им) да с миром стоје од црковнога, зашто црква ваља давати, а не узимат...“

У априлу мјесецу исте године Висарион Бајица пише Дуоду како је Вуко Лудовић из Будве ухватио једнога момка из Очиниића и додаје како није лијепо да их ватају силом и да их робе, а вама је дато или сјећи или вјешати и за сваку ствар кастигават, а нека сваки не мође руке на људе принципове да се земља не плаши.“ И на крају“: „Либерате ни (нам) тога ћетића што је уватио Лудовић зашто је и горе потреба од људих.“

Не дуго потом, у јулу 1692. године, кнезови и старјешине „од Ријечке нахије“ пишу сопрапровидуру Николи Ерици, управо стављају му до знања „како су били одавно у рати Паштровићи и Црногорци, пак дођоше господа которска... и умирише их у Котор и по миру зарекоше која се парта прва задједе да има дат зарок и аспром и робљем како нађете у канчеларију. И види, амана ти божи, по томе ни (нам) изгубише Марка Дериглаву од Љуботиња. По тому пођоше Љуботињани пред Будвом и понијеше трговину. Ту ни изгубише Паштровићи пет на правду божу. По тому ни погубише наопачац по па Вука сина из Грађана. Ни ту им не би доста но ни догнаше брата Рада Бановића и посјекоше га на правду божу... Ми нити смо кога убили, ни сметнули ни приће тога, ни по тому.“ И моле: „Кумимо те Богом и светијем Јованом, освети ни от тога крвника што сте уфатили, а за друге ћемо се умирит како нађе правда и добри људи.“

У марту мјесецу 1700. године, „кнез Марко и остали Цетињани“ пишу Зану Грбичићу, подсјећајући га како су крв пролили у служби Венеције, а затим се жале на Паштровиће који „на правду божу убише ни чока (човјека) да га правијега не би нашли. Те то претрпјет не можемо ни оставит, но се препоручујемо Богу и вашему свијетлом господству да ни поможе осветит од нашијех крмника.“

Крајем априла 1700. године владика Данило пише Зану Грбичићу „поради зла дјела које се учинило међу Паштровићима и Цетињанима како су убили овога Иванишевића“, па наставља: „Сами знате, господине, какви су ови људи слободни. Бога се не боје, а господи до руке не доходе који би им чинио да зло не чине, но је уста чојак на чојка, те се кољу и пљењују како и сами чујете. Али, што ми да сатворимо? Учимо их и карамо по закону, но неће слушат, а нама није дато ни на кога дигнути оружје, нити имамо војску да их силом уставимо да зло не чине. Наше јест оружје по апостолу глагол божи, али кад људи не слушају што да им сатворим...

Што ми заповиједа ваше господствод да ви отпишемо што мисле али се мирит али светит, још лијепо не знамо, зашто су људи крвави и иједци, те је рано ш њима о миру зборит.

Кутак за разоноду

КАЗАЛИ СУ...

НИШТА КАО НЕКАД

ЕФРАИМ КИШОМ: „Више не путујемо него журимо да стигнемо. Више не вечеравамо него једемо. Више не пишемо него телефонирамо. Више се не волимо него се желимо“.

⁂

ДИКЕНС: „Истину, као и накит, не треба уљепшавати, али је треба тако поставити да буде видљива и у погодној свјетлости“.

⁂

ФРАНСОА КОПЕ: „Да би се направила добра салата потребна су четири човјека: један расипник који ће сипати уље, један тврдица за сирће, један мудрац да посоли и једна будала да побибери“.

⁂

ПИРАНДЕЛО: „Љубље на жена је робиња која свом господару ставља окове“.

⁂

ЛУДВИК ВАН БЕТОВЕН: „... Музика је откровење више од свих мудрости и филозофије“.

„...Ко хоће да схвати моју музику, нека се ослободи свакодневних оптерећења“.

„...Музика треба да разбукти огањ људске душе“.

Освета

Познати њемачки сликар Менцл сједио је једног дана уз чашу вина у кафани. Не дуго потом уђоше два мушкарца и једна жена, која баци поглед на сликара, шапну нешто својим пријатељима на што они почеше да се смију.

Мислећи да му се смију због његовог малог раста, сликар поцрвене од љутине, узе блок и поче нешто да скицира. Повремено би погледао у жену, која је мислила да баш њу црта. И док је Менцл мирно радио, приђе му један од двојице мушкараца и рече:

— Господине, забрањује вам се да сликате ону даму!

— Па зар је ово она дама? — упита Менцл и мирно пружи свој блок. Муцајући неко извињење, кавалјер се врати своме друштву.

Оно што је Менцл сликао била је угојена задихана гуска.

ДЕБЉИ КРАЈ

— Зашто плачеш — шта ти се то непријатно догодило? — питају једног дјечака.

— Истукао ме је мој брат близанац, а ја сам то испричао свом најбољем другу који је обећао да ће ме осветити.

— И?

— Тај глупак нас је замијенио!

Математика и главобоља

— Да ли сте знали — упиташе у једном друштву великог математичара и физичара Алберта Ајнштајна — да је чувени Паскал, док је био дијете, лијечио главобољу рјешавајући геометријске проблеме?

— Морам да признам, то нисам знао — одговори Ајнштајн — али сам имао обичај да се у школи извлачим од неугодних математичких здатака главобољом.

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ЧИТАОЦИМА

Наредни број „Приморских новина“ изићи ће 10. августа 1980. године

РЕДАКЦИЈА